

บทที่ ๑ การเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ ๒

เค้าโครงเรื่อง

1. รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 1
 - 1.1 คณะรัฐบาล
 - 1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร
 - 1.3 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492
2. รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 2
 - 2.1 คณะรัฐบาล
 - 2.2 กฎหมายยึดดิน
 - 2.3 รัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494
3. รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 3
4. รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 4
 - 4.1 คณะรัฐบาล
 - 4.2 การแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 และ
การเลือกตั้งทั่วไป
5. รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 5
 - 5.1 คณะรัฐบาล
 - 5.2 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498
6. สภาพการณ์ทางการเมืองของรัฐบาล
 - 6.1 ความขัดแย้งทางการเมืองใน
กลุ่มคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490
 - 6.2 การเมืองและการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ

- 6.3 ความขัดแย้งระหว่างพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ กับ พลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์
- 6.4 การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2500
- 7. รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 6
 - 7.1 คณะรัฐบาล
 - 7.2 การเปิดอภิปรายทั่วไป
 - 7.3 รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500

สาระสำคัญ

1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 โดยการสนับสนุนของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ซึ่งจะเป็นฐานทางการเมืองและการทหารให้กับรัฐบาล
2. การบริหารประเทศ ระหว่าง พ.ศ. 2491-2494 รัฐบาลมีปัญหาหลายด้านทั้งภายในสภา ภายในคณะรัฐมนตรี และการกบฏหลายครั้ง ที่สำคัญได้แก่ กบฏวังหลวง และ กบฏแมนฮัตตัน
3. รัฐประหารเงี้ยว พ.ศ. 2494 เป็นการยึดอำนาจตนเองของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 และการนำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ ส.ส.ประเภท 2 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหาร จึงช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงในสภาให้รัฐบาล
4. ภายหลัง พ.ศ. 2495 ฐานอำนาจที่สำคัญของรัฐบาลได้แก่ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งเป็นผู้นำฝ่ายทหารบก และ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ ทั้ง 2 ฝ่ายแข่งขันกันสร้างอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
5. พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ทำให้มีพรรคการเมืองจดทะเบียน 23 พรรค พรรคสำคัญ ได้แก่ พรรคเสรีมนังคศิลา และ พรรคประชาธิปัตย์
6. ลักษณะการเมืองระหว่าง พ.ศ. 2495-2499 สะท้อน การบริหารและการรักษาอำนาจแบบเผด็จการของรัฐบาล แม้ว่าจะมีไฮด์ปาร์ค และ press conference และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง
7. การสิ้นสุดอำนาจของรัฐบาลคือ ผลจากความขัดแย้งทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ของ ฝ่ายจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทที่ 9 แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. อธิบายสภาพการเมืองสมัยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ. 2491 - พ.ศ. 2494 เปรียบเทียบกับ พ.ศ. 2494-2499 ได้
2. อธิบายบทกวีครั้งสำคัญระหว่าง พ.ศ. 2492 - 2494 ได้
3. สรุปการเมืองภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ได้
4. วิเคราะห์บทบาทของพรรคการเมืองก่อน พ.ศ. 2494 และภายหลังพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ได้
5. อธิบายบทบาททางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ได้
6. ระบุสาเหตุ รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500 ได้
7. สรุปและวิเคราะห์ จอมพล ป. พิบูลสงครามในฐานะนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 ได้

□□

□ ในบทที่ 9 นี้ จะเป็นการศึกษาการเมืองในช่วงจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็น นายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 ระหว่าง 8 เมษายน พ.ศ. 2491 - 20 กันยายน พ.ศ. 2500 ทำการจัดคณะรัฐบาลรวม 7 ชุด มีเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ การกบฏหลายครั้ง รัฐประหารเงียบ 2494 บทบาทพรรคการเมือง เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคเสรีมนังคศิลา การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 และ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 การแข่งขันอำนาจทางการเมืองของพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ และ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และการสิ้นสุดของรัฐบาลเมื่อเกิดรัฐประหาร 20 กันยายน พ.ศ. 2500 □

1. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 1

1.1 คณะรัฐบาล

การเข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยการสนับสนุนของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เพราะจอมพล ป. มิได้เป็นหัวหน้าพรรคเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ยังเป็นวิธีการที่ผิดแบบแผนของระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง¹ แม้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะพยายามชี้แจงให้สภาผู้แทนเข้าใจอย่างไรก็ตาม แต่ก็ฟังไม่ขึ้น เพราะอ้างว่าไม่รู้เห็นกับการจับบังคับรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ และ ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี ดังนั้นรัฐบาลจึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐบาลใหม่ให้มากที่สุด เริ่มจากเชิญสมาชิกสภาบางคนที่สังกัดพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้าร่วมในคณะรัฐบาล หรือเป็นพรรคสนับสนุนรัฐบาล ทั้งสมาชิกที่แตกออกมาจากพรรคประชาธิปัตย์ ส.ส.อิสระ รวมทั้งนายทหารคนสำคัญในคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 การจัดรัฐบาลครั้งนี้จึงถูกวิจารณ์ว่าเป็นการสมนาคณะเสียมากกว่า²

เมื่อรัฐบาลต้องอาศัยการสนับสนุนจากพรรคการเมืองหลายพรรค จึงตอบแทนสมาชิกพรรคด้วยตำแหน่งทางการเมือง กล่าวคือ สมาชิกสภาผู้แทนที่แยกตัวมาจากพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งหมายถึง พรรคประชาชน ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีหรือเลขานุการรัฐมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่สำคัญ ส่วนพรรคที่สนับสนุนรัฐบาลได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีพรรคละ 2 คน³ จอมพล ป. พิบูลสงครามใช้เวลาจัดตั้งรัฐบาลประมาณ 1 สัปดาห์ คณะรัฐมนตรีได้รับพระบรมราชโองการ

โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2491 ดังรายนามต่อไปนี้

1. พลโท หลวงชาตินิกรบ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. พลเรือตรี หลวงพลสินธวฉัตติ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พระยาโทณวณิชมนตรี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. พลตรี หม่อมเจ้าปรีดิเทพย์พงษ์
เทวกุล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
5. นายพจน์ สารสิน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่าง-
ประเทศ
6. พระยามวิริกรม์เวชชการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
7. พันเอก หม่อมสนิทวงศ์เสนี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
a. นาวาเอก หลวงประสิทธิ์จักรการ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
9. พระยานานาจร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
10. พันเอก น้อม เกตุบุตร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
11. พันเอก พระยาศรีวิชัยสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
12. พระยามโหฬารวัย	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
13. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
14. พระยาจินดารักษ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
15. นายเลียง ไชยกาล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
16. พระมณฑานวิมลศาสตร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
17. พลโท มังกร พรหมโยธี	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
18. นาวาเอก หม่อมเจ้ารังษิยากร	รัฐมนตรี
19. นายกิจจา วัฒนสินธุ์	รัฐมนตรี
20. นายเชมชาติ บุณยรัตพันธุ์	รัฐมนตรี
21. นายเจ๊ะ อับดุลลาหฺวังปูเต๊ะ	รัฐมนตรี
22. นายปฐม โพธิ์แก้ว	รัฐมนตรี
23. นายพิน สุพรรณสาร	รัฐมนตรี
24. นายวรการบัญชา	รัฐมนตรี
25. นายสุกิจ นิมมานเทมิกันทร์	รัฐมนตรี

26. นายเสวต เปี่ยมพงษ์สานต์ รัฐมนตรี

พิจารณาจากรายชื่อกณะรัฐมนตรี ประกอบด้วยบุคคลจาก 3 กลุ่ม คือ คณะรัฐ-
ประหาร 2490 กลุ่มวุฒิสภา และกลุ่มส.ส. ได้รับความไว้วางใจด้วยคะแนน 70 : 26

จากสภาพการณ์ทางการเมืองภายหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา อาจ
พิจารณาได้ว่า ระยะแรกได้มีลักษณะความพยายามร่วมกันของฝ่าย จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ
ฝ่ายนายควง อภัยวงศ์ ในอันที่จะกีดกันฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ ให้หมดอำนาจลงโดยสิ้นเชิง ทั้ง 2
ฝ่ายยังคงเกรงการกลับมาใช้อำนาจของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ซึ่งมีบารมีและผู้นิยมนับถือในวงการเมือง
อยู่เป็นอันมาก ดังนั้น คณะรัฐประหารจึงใช้ทั้งกำลังทหารและตำรวจควบคุมบทบาททางการเมือง
ของบุคคลสำคัญในพรรคสหชีพ พรรคแนวรัฐธรรมนูญ จนถึงผลทำให้เกิดการสลายตัวของพรรคการ
เมืองทั้ง 2 แต่ในขณะเดียวกันทั้งฝ่ายจอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ ฝ่ายนายควง อภัยวงศ์ ก็ยัง
คงแข่งขันกันมีอำนาจทางการเมือง โดยนายควง อภัยวงศ์ พยายามสร้างบทบาทในสภา โดย
พิจารณาจาก การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

นอกจากนี้กรณีสวรรคตได้ถูกนำมาเป็นประเด็นทำลายนายปรีดี พนมยงค์ ดังนั้น
ในการสอบสวนของคณะกรรมการสืบสวนคดีสวรรคตชุดใหม่ (จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ 18 พฤศจิกายน 2490)
ปรากฏผลในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2491 ระบุว่า นายเฉลียว ปทุมรส อดีตราชเลขาธิการใน
พระองค์ นายชิต สิงหเสนี และ นายบุศย์ ปัทมศรินทร์ มหาดเล็กห้องพระบรรทม และนาย
ปรีดี พนมยงค์ กับ เรือเอก วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ซึ่งกำลังหลบหนีอยู่ ถูกฟ้องในข้อหาสมคบกัน
ประทุษร้ายต่อองค์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ข้อหากรณีสวรรคตทำให้ นายปรีดี พนมยงค์ (ประกาศจับ
13 สิงหาคม พ.ศ. 2491) ถูกทำลายชื่อเสียงและเกียรติคุณเป็นที่สุด⁴

การสอบสวนดำเนินไปจนถึงปี 2497 ศาลฎีกาพิพากษา 13 ตุลาคม พ.ศ. 2497
ให้ลงโทษประหาร 3 คน คือ นายเฉลียว ปทุมรส นายชิต สิงหเสนี และ นายบุศย์ ปัทมศรินทร์
และมีผลต่อนายปรีดี พนมยงค์ และเรือเอก วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ทำให้หมดโอกาสกลับเข้าประเทศ
เพราะตามคำพิพากษาของศาลฎีการะบุว่า นายเฉลียว ปทุมรส ร่วมมือกับ นายปรีดี พนมยงค์ และ
เรือเอก วัชรชัย ชัยสิทธิเวช

1.2 ปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร

หลังจากเข้าบริหารประเทศแล้ว รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องประสบ

ปัญหาและอุปสรรคในการบริหาร ดังจะพิจารณาได้ดังนี้

ก. ปัญหาในสภา

เนื่องจากรัฐบาลจำเป็นต้องหาเสียงสนับสนุนจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เพราะ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จัดรัฐบาลในรูปแบบ "สหพรรค" จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงประสบปัญหาที่จะต้องตอบสนองผลประโยชน์แก่บุคคลจากพรรคต่าง ๆ ให้เท่าเทียมกัน อาทิ เช่น "แจกเงินเป็นครั้งคราวในสมัยปิดประชุมสภา และให้อภิสิทธิ์บางประการในการค้าขาย"⁵ สภาพทั่วไปของรัฐสภาจึงไม่เรียบร้อยนัก เพราะรัฐบาลต้องคอยผ่อนปรนความต้องการของสมาชิกสภาผู้แทนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน คือ พรรคประชาธิปัตย์ ได้หาโอกาสโจมตีรัฐบาลอยู่เสมอ ๆ และพรรคประชาธิปัตย์ได้มีโอกาสเสริมสร้างความเข้มแข็งในรัฐสภาอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นการแต่งตั้งวุฒิสภาที่ผ่านมา การเลือกตั้งเดือนมกราคม พ.ศ. 2491 และการเตรียมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ดูเหมือนกับว่าพรรคประชาธิปัตย์พยายามแข่งขันกับกลุ่ม จอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยใช้วิถีทางระบอบรัฐสภาและต่อต้านอำนาจของคณะรัฐประหาร

เรื่องที่ทำให้สมาชิกสภาผู้แทนฝ่ายค้านเกิดปัญหาเรื่องหนึ่งก็คือ เรื่องการเพิ่มเงินให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คนละ 1,000 บาท ซึ่งพรรคประชาธิปัตย์ในฐานะพรรคฝ่ายค้านก็มีความคิดเห็นแตกต่างกัน หัวหน้าพรรค คือ นายควง อภัยวงศ์ เห็นด้วยกับการเพิ่มเงินให้สมาชิกสภาเพื่อแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชัน แต่รองหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ คือ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ไม่เห็นด้วย ดังนั้นในวาระการประชุมพิจารณาเรื่องนี้ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ก็บรองหัวหน้าพรรคกลับได้กันเอง ผลของการลงมติมีผู้เห็นด้วย 46 : 8 ดังนั้นเป็นผลให้ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และสัมพันธ์ ชันทรชณะ ลาออกจากความเป็นสมาชิกภาพ⁶ ส่วนวุฒิสภามีมติไม่รับหลักการเพิ่มเงินเดือน

การที่สมาชิกพรรคฝ่ายค้านมีความคิดเห็นแตกต่างกันในเรื่องเพิ่มเงินเดือนให้แก่สมาชิกสภา เมื่อพิจารณาไปแล้วอาจจะเห็นเป็นแผนให้เกิดความแตกแยกกันเองภายในพรรคฝ่ายค้าน เพื่อให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แตกจากพรรคฝ่ายค้านมาร่วมมือกับรัฐบาล ต่อมา ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้รับเชิญเข้าร่วมรัฐบาลในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2491⁷

สำหรับวุฒิสภานั้น เป็นสภาที่ได้แต่งตั้งขึ้นสมัยรัฐบาลชุดนายควง อภัยวงศ์ เป็นสถาบันที่มีโอกาสควบคุมการบริหารของรัฐบาลในกรณีต่างๆ ได้เต็มที่ เพราะคณะรัฐประหารไม่อาจใช้อิทธิพลเข้าแทรกแซงได้ ไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคลที่ประกอบกันเป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือบทบาทของวุฒิสภา วุฒิสภาจึงแสดงบทบาทโดยอิสระ

ข. ปัญหาภายในคณะรัฐบาล

การจัดรัฐบาลในรูปแบบ "สหพรรค" เป็นเหตุให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่ค่อยจะมั่นคงนัก เพราะมีการเรียกรื้องตำแหน่งต่าง ๆ จากสมาชิกพรรคต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี และแย่งชิงผลประโยชน์กันอยู่เสมอ ๆ เพียงช่วงระยะเวลา 3 เดือนแรกของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ต้องปรับปรุงคณะรัฐมนตรีถึง 4 ครั้ง ย่อมเป็นเหตุให้การบริหารงานเป็นไปไม่ค่อยเต็มที่ และการปรับปรุงคณะรัฐมนตรียิ่งได้กระทำอยู่เป็นระยะ ๆ

ค. ปัญหาการแทรกแซงทางการเมือง

ระหว่างเดือนเมษายน 2491 - ก่อนรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 มีการจลาจลเกิดขึ้นบ่อยครั้ง กล่าวคือ ตั้งแต่ 2491 - 2492 ได้มีผู้พยายามโค่นล้มรัฐบาลด้วยกำลังหลายครั้ง รัฐบาลต้องทำการปราบปรามกวาดล้างอย่างเฉียบขาดและรุนแรง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กฎมณเฑาะพินแดน ปี 2491 เป็นการรวมตัวของพรรคอดีตเสรีไทย ประกอบด้วย นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายฟอง สิทธิธรรม นายถวิล อุดล และนายเตียง ศิริขันธ์ ทางการสืบทราบว่าคุณคณกุลผู้พยายามที่จะดำเนินการแยกดินแดนบางส่วนทางภาคอีสานออกเป็นอิสระ และจะสถาปนาเป็น "สมาพันธ์รัฐแหลมทอง"^๕ โดยการชักชวนชาวมุสลิมจำนวนหนึ่งลอบส่งออกไปศึกษาวิชาทหารที่คุนหมิง ประเทศจีน ยุยงประชาชนภาคอีสานให้เกลียดชังรัฐบาลไทย รัฐบาลได้ทำการจับกุมผู้ต้องหา 2 ครั้ง แต่การสอบสวนพิจารณาในชั้นศาลได้ปล่อยจำเลยพ้นข้อหาไปทั้ง 2 ครั้ง

2. กฎมณเฑาะพินแดน ปี 2491 เป็นการพยายามจะแยกดินแดนไปรวมกับสหพันธรัฐมลายู หัวหน้ากบฏชื่อ มุฮัมมัด ได้ก่อการวิเศษกรรมขึ้นในเขตต่าง ๆ ในจังหวัดปัตตานี สายบุรี และอำเภอเบตง ในวันที่ 29 สิงหาคม 2491 แต่รัฐบาลก็สามารถจับหัวหน้ากบฏได้เมื่อ 15 กันยายน พ.ศ. 2491

3. กฎมณเฑาะพินแดน หรือ กฎนายพล (1 ตุลาคม 2491) ผู้ก่อการกบฏส่วนใหญ่คือ นายทหารในกรมเสนานิคมทหาร เหตุการณ์อันเป็นชนวนนำไปสู่การกบฏ คือ หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490 พลเอก ฉิม ชูตะวัน ได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และพลโท กาจ กางสงคราม ได้รับตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก ดังนั้นจึงมีการเปลี่ยนแปลงในกองทัพบกครั้งใหญ่ เช่น จัดอัตรากำลังของกองทัพเสียใหม่ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ทำให้นายทหารบางคนไม่พอใจ เพราะเกิด

ความรู้สึกว่า นโยบายของคณะรัฐประหารเท่ากับทำให้กองทัพตกอยู่ใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหาร โดยสิ้นเชิง หัวหน้าคนสำคัญของฝ่ายกบฏ ได้แก่ พลตรี สมบูรณ์ ศรานุกิต พลตรี เนตร เขมะโยธิน และพลตรี หลวงวรงค์กรมโกวิท ฯลฯ ฝ่ายกบฏอ้างว่า ต้องการปรับปรุงกองทัพบกซึ่งเสื่อมโทรมอยู่ในขณะนั้น และไม่ต้องการให้ทหารประจำการเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง^๑

แผนการกบฏ คือ การวางแผนจับกุม และสังหารบุคคลสำคัญ ในวันที่ 1 ตุลาคม 2491 ในงานมงคลสมรสของพลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 กับนางสาว วิจิตรา ชลทรัพย์ ปรากฏว่ามีคนที่พวกกบฏจะลงมือปฏิบัติการทางฝ่ายรัฐบาลก็สืบทราบความเสียก่อน ดังนั้นจึงมอบหมายให้กำลังทหารภายใต้การบังคับบัญชาของพลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และกำลังตำรวจภายใต้การบังคับบัญชาของพลตรี เผ่า ศรียานนท์ ไปจับกุมพวกกบฏ ณ กองบัญชาการทหารของฝ่ายกบฏในกระทรวงกลาโหม ฝ่ายปราบปรามได้ทำการจับกุมหัวหน้าคนสำคัญ เช่น พลตรี สมบูรณ์ ศรานุกิต พันเอก กิติ ทัดตานนท์ พันโท ไสว ทัดตานนท์ หลบหนีไปได้อีก 2 คน คือ พันโท พโยม จุฬานนท์ และหลวงอรธกิติกำจร (อดีตรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์) หลังจากการจับกุมสอบสวนได้ส่งสำนวนสอบสวนไปยังกรมพระธรรมนูญศาลทหาร เพื่อดำเนินการฟ้องตามกฎหมาย แต่กรมพระธรรมนูญมีคำสั่งไม่ฟ้อง ดังนั้นผู้ที่ถูกจับกุมจึงได้รับการปล่อยตัว และจำนวนผู้ที่ถูกจับกุมครั้งนี้ มีพรรคพวกฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ และในคณะรัฐบาล พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ด้วย เช่น นายทวี บุญยเกตุ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล และ นายทองเปลว ชลภูมิ

4. กบฏระบบสังหารออกองซาน (23 กุมภาพันธ์ 2492) ฝ่ายกบฏได้พยายามจะโค่นล้มอำนาจรัฐบาลโดยวิธีการแบบรัฐประหารในประเทศพม่าสมัยนายกรัฐมนตรี อู ออง ซาน ถูกฝ่ายรัฐประหารระเบิดทำเนียบขณะประชุมคณะรัฐมนตรี และเสียชีวิตทั้งหมด ฝ่ายกบฏได้วางแผนใช้กำลังรถเกราะของฝ่ายรัฐบาลล้อมทำเนียบขณะที่ทำการประชุมคณะรัฐมนตรี และใช้หน่วยคอมมานโดบุกเข้าสังหารนายกรัฐมนตรี ผู้ถูกจับกุม คือ พ.อ. ทวน วิชัยทศะ ร.อ. สุนทร ทรัพย์ทวี ร.อ. ชลิต ชัยสิทธิเวช ผู้ที่เป็นกำลังฝ่ายรัฐบาลในการปราบกบฏครั้งนี้ คือ พลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์

5. กบฏวังหลวง (28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492)

ก่อนที่จะกล่าวถึงรายละเอียดของกบฏวังหลวงซึ่งนับว่ามีความสำคัญ เพราะแสดงให้เห็นความพยายามของฝ่ายพลเรือนร่วมด้วยฝ่ายทหารเรือที่จะชิงอำนาจทางการเมืองกลับคืนมาจากฝ่ายทหารบก จำเป็นต้องศึกษาถึงสภาพการณ์ทางการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างทหารบกและทหารเรือเป็นพื้นฐานเสียก่อน

นับตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา แม้ว่าทหารเรือจะเป็นส่วนหนึ่งของคณะราษฎร ซึ่งประกอบด้วย 3 ฝ่ายคือ ทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน แต่บทบาททางการเมืองของฝ่ายทหารบกเด่นชัดมากที่สุด เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ในยุคแรกและในขณะเดียวกันทหารเรือก็อยู่ในฐานะตุลแห่งอำนาจตามกำลังทหารบกไว้โดยเป็นฝ่ายสนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ โดยจะเห็นได้จากกรณีการโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. และสนับสนุนให้นายควง อภัยวงศ์ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 1 นอกจากนี้ยังปรากฏว่าเหตุการณ์ของจอมพล ป. หลายครั้งหลายคราที่แสดงว่า จอมพล ป. ต้องการตัดทอนกำลังฝ่ายทหารเรือ เพราะไม่ไว้วางใจทหารเรือ ซึ่งจอมพล ป. เห็นว่าสนับสนุนนายปรีดี ซึ่งเป็นคู่แข่งทางการเมืองของตน ในระยะปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารเรือก็ได้เข้าเป็นฝ่ายพลเรือนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการเข้าร่วมงานกับขบวนการเสรีไทยภายในประเทศประการหนึ่ง และความไม่พอใจในการกีดกันอำนาจของทหารบกอีกประการหนึ่ง

เหตุการณ์ของฝ่ายทหารเรือที่แสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนฝ่ายตรงข้ามกับทหารบกก็คือ การให้ความช่วยเหลือคณะรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ หลบหนี เมื่อรัฐประหาร 2490 รวมทั้งช่วยให้นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกนอกประเทศได้สำเร็จ¹⁰ โดยการช่วยเหลือของพลเรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน ซึ่งช่วยนายปรีดี พนมยงค์ ให้สามารถติดต่อกับสถานทูตอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ส่วนพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ก็ได้หลบหนีซ่อนตัวอยู่ที่กองพันนาวิกโยธินสัตหีบ จะเห็นได้ว่าทหารเรือให้ความอารักขาแก่กการเมืองฝ่ายตรงข้ามของคณะรัฐประหารอยู่เสมอ ๆ เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ก้าวเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ฝ่ายทหารเรือย่อมตระหนักถึงความไม่ไว้วางใจของคณะรัฐประหารซึ่งเป็นทหารบก ดังทำที่ฝ่ายทหารเรือแสดงออกเมื่อเกิดการจับกุม กบฏ 1 ตุลาคม 2491 (กบฏเสนาธิการ) ฝ่ายทหารเรือได้ส่ง น.ท. ประดิษฐ์ พูลเกษ มาชี้แจงแก่คณะรัฐประหารว่าการกบฏครั้งนี้ทหารเรือมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย และให้คำรับรองว่าในเขตทหารเรือไม่มีพรรคพวกของฝ่ายกบฏ

อย่างไรก็ตาม การที่ทหารบก ภายใต้การนำของคณะรัฐประหารสามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองไว้โดยไม่เปิดโอกาสให้แก่ทหารเรือ สภาพการเมืองภายในสภา และความแตกแยกของบุคคลในคณะรัฐบาลสหพรรค ย่อมเป็นปัจจัยที่สร้างความไม่พึงพอใจให้แก่ทหารเรืออยู่ด้วย และทหารเรือสังเกตเหตุการณ์ของคณะรัฐประหารซึ่งแย้งชิงอำนาจกันเองอยู่กล่าวคือแม้ว่าจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะสามารถกลับมาใช้อำนาจทางการเมืองอีกครั้งแต่ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่จอมพล ป. ควบคุมอยู่นั้น ไม่สามารถจะมีอำนาจทางการเมืองโดยสมบูรณ์ เพราะผู้นำในคณะรัฐประหารได้ควบคุมอยู่ด้วย คณะทหารจึงแตกแยกเป็น 3 ฝ่ายคือ กลุ่มผู้สนับสนุน

จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลุ่มนายทหารประจำการ และกลุ่มนายทหารนอกประจำการ

นอกจากนี้บุคคลในคณะรัฐประหารบางคนก็ไม่ลงรอยกัน เช่น พลตำรวจตรี เผ่า ศรียานนท์ และ พลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงต้องพยายามเป็นตัวกลางคอยควบคุมสถานการณ์ไว้ และคอยตัดทอนอำนาจของฝ่ายต่าง ๆ ในคณะรัฐประหาร เช่น เมื่อแต่งตั้งให้ พันเอก เผ่า ศรียานนท์ นายทหารคนสนิท ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งรองสารวัตรใหญ่ทหารไปคุมกำลังตำรวจ โดยแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยอธิบดีตำรวจฝ่ายปราบปราม ยศพลตำรวจตรี ก็ได้แต่งตั้งให้ พันเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายทหารคนสนิท เป็นผู้บัญชาการทหารบก และ เลื่อนยศให้เป็นพลตรีเช่นกัน

ก่อนเกิดกบฏวังหลวงเพียงเล็กน้อย นายปรีดี พนมยงค์ ได้ลี้ภัยเดินทางเข้ามาประเทศไทย และได้รับความร่วมมือจากอดีตเสรีไทย และพลเรือตรี ทหาร ข้าหิรัญ ร่วมมือกันวางแผนดำเนินการโค่นล้มคณะรัฐบาลของคณะรัฐประหาร

ทางฝ่ายรัฐบาลก็คงจะพอทราบข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายกบฏบ้าง จึงปรากฏว่าในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2492 รัฐบาลได้เสนอบทความทางวิทยุกระจายเสียง เรื่อง "ประเทศไทยจะมีฉลาจลหรือไม่" การเสนอบทความเรื่องนี้ เป็นการกล่าวเตือนผู้ที่คิดจะก่อการฉลาจลให้เลิกการกระทำดังกล่าวเสีย

23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 รัฐบาลประกาศภาวะฉุกเฉินเตรียมรับการฉลาจล เพราะสืบทราบมาว่าจะมีการฉลาจล ก่อนหน้าการประกาศภาวะฉุกเฉินไม่กี่ชั่วโมง ตำรวจได้จับกุมนักการเมืองและนายทหารบางคน เช่น พันเอก ทวน วิชัยทัตตะ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย สมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ พลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ร้อยเอก สุนทรศิริทรัพย์ ร้อยเอก วิเชียร จาระสุด และนายเล็ก ชัยสิทธิ ในข้อหา พยายามก่อการล้มล้างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่¹¹

กบฏวังหลวงเกิดขึ้นในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492 ฝ่ายกบฏอ้างวัตถุประสงค์ว่า "ต้องการใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 และเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงคือ ความพยายามแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้นำฝ่ายพลเรือน และทหารบกโดยการใช้อำนาจอย่างเดียว"¹²

ฝ่ายกบฏยึดพระบรมมหาราชวังเป็นกองบัญชาการ และกระจายกำลังเข้ายึดจุดสำคัญต่าง ๆ ในพระนคร เช่น สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ที่ทำการโทรศัพท์กลางวัดเลียบ ฯลฯ ฝ่ายยึดอำนาจได้ประกาศกระจายเสียงให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรวมทั้งคณะรัฐบาลทั้งชุด ต่อจากนั้นก็ประกาศแต่งตั้งนายดิเรก

ชัชฌานาม เป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นอกจากนี้ฝ่ายกบฏได้ประกาศปลดบุคคลสำคัญของคณะรัฐประหาร เช่น พลโท ฉิม ชุตตะวัน (ผู้บัญชาการทหารบก) พลโท กาจ กาจสงคราม (รองผู้บัญชาการทหารบก) พลตำรวจโท ละม้าย อุทยานานนท์ (ผู้บังคับการสันติบาล) และพลตำรวจตรี เผ่า ศรียานนท์ (รองอธิบดีกรมตำรวจ) และประกาศแต่งตั้งบุคคลฝ่ายกบฏเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้ พลเรือโท ทลวงสินธุสงครามชัย ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นแม่ทัพใหญ่ พลตรี สมบูรณ์ ศรานุกิต เป็นรองแม่ทัพใหญ่ พลตรี เนตร เขมะโยธิน เป็นผู้บัญชาการทหารบก พลเรือตรี ทลวงสังวรณัฏฐกิจ เป็นผู้รักษาความสงบทั่วไป และอธิบดีกรมตำรวจ พันตำรวจเอก บรรจงศักดิ์ ชีฟเป็นสุข เป็นผู้บังคับการสันติบาล

ฝ่ายรัฐบาลได้มอบหมายให้ พลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 เป็นผู้อำนวยการปราบปราม ปรากฏว่าได้เกิดการปะทะกันระหว่างฝ่ายกบฏและฝ่ายรัฐบาลถึงขั้นใช้อาวุธอย่างรุนแรง (ระหว่าง 26 กุมภาพันธ์ - 28 กุมภาพันธ์ 2492) ในที่สุดฝ่ายรัฐบาลก็สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้

พลตำรวจตรี เผ่า ศรียานนท์ ได้ดำเนินการกวาดล้างอดีตนักการเมืองฝ่ายนายปรีดี นมมงคลอย่างเด็ดขาด มีผู้ถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก เช่น นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายทองเปลว ชลภูมิ นายเตียง ศิริขันธ์ นายวิจิตร ลulitanนท์ นายเดือน บุนนาค นายเขื่อน พานิชวิทย์ นายชิต เวชประสิทธิ์ ฯลฯ บุคคลที่ถูกจับทั้งหมดถูกสอบสวนและดำเนินคดี และเหตุการณ์ที่รุนแรง คือ อดีตรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลเสรีไทย 4 คน คือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายทองเปลว ชลภูมิ ได้ถูกยิงเสียชีวิตขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมตัวย้ายที่ฝากขังไปไว้ยังสถานีตำรวจนครบาลบางเขน (4 มีนาคม 2492) พันตำรวจเอก ทลวงพิชิตธรรการ ผู้ควบคุมขบวนชี้แจงว่ามีคนร้ายแต่งตัวเหมือนใจมลายูบุกเข้ามาแย่งชิงตัว

นอกจากอดีตรัฐมนตรี 4 คน พรรคพวกของนายปรีดี ก็ได้ถูกกวาดล้างอย่างหนัก เช่น พันตำรวจเอก บรรจงศักดิ์ ชีฟเป็นสุข (อดีตผู้บังคับการสันติบาล) ซึ่งฝ่ายกบฏประกาศชื่อทางวิทยุว่า ร่วมอยู่ในฝ่ายกบฏ ถูกร้อยตำรวจเอก อรรถเทพ นุกประยูร (สารวัตรสถานีตำรวจนครบาลสำราญราษฎร์) ยิงตายขณะไปเชิญตัวที่บ้านพักด้วยเหตุว่า "ทำการต่อสู้ไม่ยอมให้จับกุมโดยดี"¹³ นายทวี ตะเวทีกุล ศิษย์คนสำคัญของนายปรีดี ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจยิงเสียชีวิตในขณะที่ทำการจับกุม (1 เมษายน 2492) ต่อมา นายเตียง ศิริขันธ์ นายชาญ บุนนาค ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจนำตัวไปฆ่าแล้วเผาทำลายหลักฐานที่ป่าจังหวัดกาญจนบุรี (12 ธันวาคม 2495)

1.3 รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492¹⁴

รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามดำเนินการบริหารประเทศโดยยึดรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2490 เป็นหลัก รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวฉบับนี้ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรวม 3 ครั้ง คือ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2490 23 มกราคม 2491 และ 20 สิงหาคม 2491 และจากการแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 ได้ตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเป็นครั้งแรกดังกล่าวแล้ว ประกอบด้วยสมาชิก 40 คน ซึ่งเลือกตั้งจากสมาชิกวุฒิสภา 10 คน จาก ส.ส. 10 คน และจากผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญอีก 4 ประเภทๆ ละ 5 คน กำหนดให้สภาร่างรัฐธรรมนูญ ร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรให้แล้วเสร็จภายใน 180 วัน นับตั้งแต่วันเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญเสร็จ การเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ในวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2491 มีข้อน่าสังเกตว่า ส.ส. พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกเข้ามามาก รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พ.ศ. 2492 ประกาศใช้ 23 มีนาคม พ.ศ. 2492 โดยเจ้าพระยาศรัทธาธรมาธิบดีศรี ประธานวุฒิสภา เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการจากคณะอภิรัฐมนตรีในหน้าที่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 มีสาระสำคัญคือ รัฐสภาประกอบด้วย วุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎร พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งวุฒิสภา วุฒิสภามีอำนาจในการยับยั้ง พ.ร.บ. ของ ส.ส. เพิ่มขึ้น และยึดหลักการแยกข้าราชการประจำออกจากการเมืองเช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2490 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ทำให้วุฒิสภามีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการของคณะรัฐบาลมากขึ้น นั่นคือโอกาสของพรรคประชาธิปัตย์ที่มีเสียงข้างมากอยู่ในวุฒิสภา ในเวลาต่อมาสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับ 2492 ซึ่งมีส่วนทำให้รัฐบาลบริหารประเทศค่อนข้างลำบาก และมีผลทำให้เกิดรัฐประหารเงี้ยว พ.ศ. 2494 เพื่อยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวเสีย

5 มิถุนายน พ.ศ. 2492 รัฐบาลจัดการเลือกตั้งเพิ่ม 19 จังหวัด เป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 7 เพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ครบถ้วนตามบทเฉพาะกาลแห่งรัฐธรรมนูญ จำนวน ส.ส. ที่เพิ่มขึ้น 21 คน (มาตรา 182 กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทน ซึ่งได้รับเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) เป็นสมาชิกสภาผู้แทนตามรัฐธรรมนูญ และอายุของสภาในนับแต่วันเลือกตั้งทั่วไป ซึ่งสมาชิกชุดนั้นได้รับเลือกตั้งจนกว่าจะมีการเลือกตั้งภายใน 90 วัน นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญ) ภายหลังจากการเลือกตั้งเรียบร้อยแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงนำคณะรัฐบาลลาออก แต่สภามีมติสนับสนุนให้เป็นนายกรัฐมนตรีใหม่อีกครั้งหนึ่ง (25 มิถุนายน พ.ศ. 2492) จึงเป็นการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

1. จงสรุปอุปสรรคและปัญหาในการบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพล ป.

พินุลสงคราม ชุดที่ 1

2. จงระบุ การกบฏครั้งสำคัญระหว่างปี 2491-2492
3. จงหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492

2. รัฐบาลจอมพล ป. พินุลสงคราม ชุดที่ 2

2.1 คณะรัฐบาล

รัฐบาลจอมพล ป. พินุลสงคราม ชุดที่ 2 มีรายนามคณะรัฐมนตรีดังต่อไปนี้

1. จอมพล ป. พินุลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. ม.จ. วิวัฒนไชย ไชยยงค์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
3. นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
4. นายวรการบัญชา	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
5. จอมพล ป. พินุลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
6. นายพจน์ สารสิน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
7. พระยาปริวัตรเวชชการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
8. พันเอก น้อม เกตุญาติ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
9. นายสุกิจ นิมมานเทมิตร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
10. พระช่วง เกษตรศิลปการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
11. นายฟื้น สุพรรณสาร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
12. พลโท พระยาเทพหัสดิน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
13. นายปฐม โพธิ์แก้ว	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม

14.	พลตรี เกา เพียรเลิศ บริวัฒน์ ยุทธกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
15.	พลโท มังกร พรหมโยธี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
16.	นายเลียง ไชยกาล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
17.	พระมกุฎาภิเษกศาสตราจารย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
18.	นายเชมชาติ บุณยรัตพันธุ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม
19.	พลตรี สวัสดิ์ สวัสดิ์รณชัย สวัสดิ์เกียรติ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
20.	พลตรี ปลอด ปลอดปรปักษ์ พินุลภาณุวัฒน์	รัฐมนตรี
21.	นาวาเอก หลวงสุนาวินวิวัฒน์	รัฐมนตรี
22.	พันเอก บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รัฐมนตรี
23.	หลวงอรรรถพรนิศาล	รัฐมนตรี
24.	ขุนคงฤทธิศึกษากร	รัฐมนตรี
25.	ร้อยเอก ประเสริฐ สุตบรรทัด	รัฐมนตรี
26.	นายเทพ ไชตินุชิต	รัฐมนตรี

คณะรัฐบาลชุดนี้ประกอบด้วยสมาชิกที่ได้รับเลือกตั้งมากกว่ารัฐบาลชุดก่อน แต่รัฐบาลยังคงเป็นรูปสหพรรค จอมพล ป. ยังคงไม่ใช่หัวหน้าพรรคเสียงข้างมาก และยังไม่มีการเลือกตั้งเมืองของตนเอง ดังนั้นจอมพล ป. จึงต้องเอาใจนักการเมืองพรรคต่างๆ ด้วยการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรี โดยจะเห็นว่าหลังจากจัดตั้งคณะรัฐบาลไม่นานนัก ก็มีการแต่งตั้งรัฐมนตรีเพิ่มอีก รวมทั้งมอบตำแหน่งเลขาธิการรัฐมนตรีเป็นการตอบแทนให้ นอกจากนี้ยังต้องสร้างคะแนนนิยมโดย "...เพิ่มเงินเดือนส.ส. แจกเงินพิเศษแก่ส.ส. ให้สิทธิในการเสนองบประมาณที่จะนำไปทำนุบำรุงท้องที่ในเขตจังหวัดเลือกตั้ง และยังให้อภิสิทธิ์บางประการในการดำเนินการทางการเมือง..."¹⁵

แต่อย่างไรก็ตามการมีปัญหายาในสภาจากฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล ย่อมทำให้รัฐบาลไม่มั่นคงเท่าที่ควร แต่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2493 สมาชิกวุฒิสภา มีอายุครบ 3 ปี จึงมีการเปลี่ยนสมาชิกกึ่งหนึ่งโดยวิธีจับสลาก และครั้งนี้ได้ช่วยให้รัฐบาลมีฐานเสียงจากวุฒิสภาขึ้นมาบ้าง

เพื่อเป็นการสร้างเสียงสนับสนุนในสภาเพิ่มขึ้น รัฐบาลจึงจัดตั้งพรรคการเมืองชั้น 2 พรรค คือ พรรคสังคมนิยมไทย มี พลโท บุญญิต เทพหัสดินทร์ เป็นหัวหน้าพรรค และพรรค กลีกรมกร มี พันเอก นายวรการบัญชา เป็นหัวหน้าพรรค จึงตั้งข้อสังเกตได้ว่า พรรคการเมือง 2 พรรคตั้งใหม่แม้ยังไม่มีการหมายพรรคการเมืองรองรับ แต่รัฐบาลจำเป็นที่จะใช้พรรคการเมือง ทั้ง 2 เป็นฐานเสียงในสภาคานอำนาจพรรคประชาธิปไตย ซึ่งทำหน้าที่เป็นพรรคฝ่ายค้านอยู่ในขณะนั้น และรัฐบาลบริหารประเทศต่อมาอีกประมาณ 2 ปี ก็ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญซึ่งแสดงให้เห็นความไม่ พอใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล นั่นคือ **กบฏแมนฮัตตัน**

2.2 กบฏแมนฮัตตัน (29 มิถุนายน พ.ศ. 2494)

กบฏแมนฮัตตันเป็นปฏิกริยาของฝ่ายทหารเรือ ที่ไม่พอใจในการขยายอิทธิพลคณะ รัฐประหารและทหารบกเข้าไปในกิจการต่าง ๆ ของกองทัพเรือ นอกจากนั้นก็เป็นการไม่พอใจ สภาทั่วๆ ไปของประเทศชาติ และพฤติกรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นฝ่ายสนับสนุนรัฐบาล ตลอดจนบุคคลบางคนในคณะรัฐบาล คณะก่อการมีหัวหน้าที่สำคัญ คือ พลเรือตรี ทหาร ข้าทริฎ (อดีตผู้บังคับการกรมนาวิกโยธิน) นาวาเอก อานนท์ ปุทธิภาภา (ผู้บังคับการกองสำรวจเรือรบ) นาวาตรี มนัส จารุกา (ผู้บังคับการเรือรบหลวงรัตนโกสินทร์) นาวาตรี ประกาย พุทธาวี (สังกัด กรมนาวิกโยธิน) นาวาตรี สุภัทร ตันติยาภรณ์ (สังกัดกรมนาวิกโยธิน) ฯลฯ

ก่อนหน้าที่จะเกิดการกบฏแมนฮัตตัน ฝ่ายกบฏได้วางแผนยึดอำนาจจากรัฐบาลถึง 5 ครั้ง เริ่มแต่เดือนตุลาคม 2493 แต่ยังไม่มีโอกาสที่เหมาะสมจึงต้องเลื่อนกำหนดการกระทำ ออกไป¹⁰ ในที่สุดจึงได้ลงมือกระทำการในวันที่ทำพิธีรับมอบ "เรือชุด แมนฮัตตัน" จากรัฐบาล อเมริกัน (ผู้มอบให้คือองค์การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา) โดยเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาเป็นผู้ทำพิธีมอบให้แก่จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ในวันที่ 29 มิถุนายน 2494 เวลาประมาณ 15.30 น. ณ ทำราชวรดิษฐ เมื่อผู้แทนฝ่ายอเมริกันได้กล่าวมอบเรือชุด แมนฮัตตัน เสร็จแล้ว ขณะจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ปราศรัยตอบ นาวาตรี มนัส จารุกา ได้เป็นผู้จุ่มเข้า จับกุมตัว จอมพล ป. พิบูลสงคราม นำไปควบคุมตัวไว้ในเรือรบหลวงศรีอยุธยา จอดอยู่ในแม่น้ำ เจ้าพระยา และให้จอมพล ป. ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อจากนั้นได้ประกาศ ปลดบุคคลสำคัญในคณะรัฐประหารและแต่งตั้งบุคคลฝ่ายตนเข้าดำรงตำแหน่งแทน

ฝ่ายกบฏด้วยการสนับสนุนทางด้านกำลังทหารเรือส่วนหนึ่งได้เข้ายึดสถานที่สำคัญๆ ทางราชการหลายแห่ง และแถลงการณ์ชี้ข้อบกพร่องของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม อันเป็น

เหตุให้ฝ่ายกบฏจำต้องทำการล้มรัฐบาล ปรากฏว่าแม้แต่ตัวนายกรัฐมนตรีจะถูกฝ่ายกบฏจับตัวไว้เป็น
ประกัน แต่ฝ่ายรัฐบาลก็ได้ยอมจำนน เพราะรัฐบาลยังได้รับการสนับสนุนจากกองทัพบก กองทัพ
อากาศ และฝ่ายตำรวจ รัฐบาลได้แต่งตั้งให้นายวรการบัญชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง-
ประเทศ รักษาการแทนในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ต่อจากนั้นได้ประกาศกฎอัยการศึกพร้อมกับยื่นคำ
ขาดให้ฝ่ายกบฏปล่อยตัวจอมพล ป. พิบูลสงครามภายในเวลา 24.00 น. ของวันที่ 29 มิถุนายน
2494¹⁷ รัฐบาลได้มอบให้พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พลอากาศเอก พัน รณนภากาศ ฤทธาคนี
พลตำรวจโท เผ่า ศรียานนท์ ทำการปราบปรามกบฏอย่างรุนแรง ถึง 2 วัน 3 คืน รัฐบาลได้
ใช้มาตรการเด็ดขาดแก่พวกกบฏโดยใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดเรือรบหลวงศรีอยุธยาและเป็นผลให้เรือ-
หลวงคำรณลินธุ์อับปางลงด้วย แต่จอมพล ป. พิบูลสงครามได้รับการปล่อยตัวจากเรือหลวงศรีอยุธยา
เสียก่อนจึงปลอดภัย เมื่อรัฐบาลใช้มาตรการเด็ดขาดแก่ฝ่ายกบฏ ฝ่ายกบฏจึงพ่ายแพ้ คนสำคัญฝ่าย
กบฏ เช่น นาวาเอก อานนท์ ปุณศรีภักภา นาวาตรี มโนส จารุภา นาวาตรี ประกาย พุทธาริ
ต้องลี้ภัยไปอยู่ในประเทศพม่า

ผลจากการกบฏเป็นเหตุให้นายทหารเรือถูกภัยการเมือง เช่น พลเรือเอก สิ้นธุ์
กมลนาวัน และนายทหารเรืออีกหลายคนถูกปลด และทหารเรือถูกกีดกันออกจากการเมือง โดยสิ้นเชิง
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้พยายามตัดทอนกำลังของกองทัพเรือ เพื่อป้องกันไม่ให้มีโอกาสแสดง
บทบาททางการเมืองอีกต่อไป ด้วยการปลดบุคคลสำคัญในกองทัพเรือจำนวนมาก ยึดอาวุธบางส่วน
โอนไปให้กองทัพบก และกองทัพอากาศ รวมทั้งเปลี่ยนแปลงผู้บัญชาการทหารเรือเป็น พลเรือโท
หลวงพลสินธุวานันตี ส่วนตำรวจที่ช่วยปราบกบฏก็ได้รับการปูนบำเหน็จรางวัลกันทั่วหน้า

นอกจากกลุ่มการเมืองฝ่ายนายปรีดี พนมยงค์ จะถูกกำจัดอีกครั้งในระหว่างกบฏ
แมนฮัตตัน มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ ก็ถูกล้างปิดการเรียนการสอน เพราะทางทหารยึดเอาไว้
เป็นที่มั่นในการต่อสู้กับฝ่ายกบฏ หลังกบฏแมนฮัตตัน ทหารบกยังยึดมหาวิทยาลัยไว้ และได้เสนอต่อ
คณะรัฐมนตรี เมื่อ 28 กันยายน พ.ศ. 2494 ที่จะซื้อสถานที่ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ฯ
เป็นเงิน 5 ล้านบาท คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบ แต่นักศึกษากำกันประท้วงหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม
นายกรัฐมนตรีจึงสัญญาว่าจะคืนให้ทันสมัยการสอบไล่ประจำปี พ.ศ. 2494 เหตุการณ์จึงสงบลง
ไปได้

อนึ่งการปราบปรามฝ่ายกบฏอย่างรุนแรงของรัฐบาล ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือพิมพ์
เกือบทุกฉบับ รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนและวุฒิสมาชิกต่างก็โจมตีว่า การปราบปรามดังกล่าว
มิได้กระทำเพียง เพื่อจะยุติเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หากแต่เป็นการกระทำที่รุนแรงดังกระทำต่อข้าศึก

ระหว่างประเทศ และยอมเป็นเหตุให้เกิดความแตกแยกกันในวงการทหารเรือ ทหารบก และทหารอากาศ วุฒิสภาจึงขอเปิดอภิปรายทั่วไปแบบไม่มีการลงมติไว้วางใจในญัตติ "เรื่องการกบฏจลาจล เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494" โจมตีรัฐบาล¹⁶

ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แต่งตั้ง พลตำรวจโท เผ่า ศรียานนท์ เป็นอธิบดีกรมตำรวจ แทนพลตำรวจเอก หลวงชาติตระการโกศล ซึ่งถูกย้ายไปเป็นอธิบดีกรมศุลกากร (2 กรกฎาคม พ.ศ. 2494) และเลื่อนยศเป็น พลตำรวจเอก 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 (และเป็นที่อธิบดีกรมตำรวจจนถึง 14 กันยายน พ.ศ. 2500 พันตำแหน่งด้วยการลาออก) การแต่งตั้งอธิบดีกรมตำรวจครั้งนี้ ช่วยให้รัฐบาลอาศัยอำนาจตำรวจรักษาเสถียรภาพความมั่นคงได้ดีขึ้น และช่วยในด้านการกวาดล้างปราบปรามศัตรูทางการเมืองของรัฐบาล ตลอดจนการสอดส่องควบคุมการเคลื่อนไหวทางการเมือง

2.3 รัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494

ภายหลังจากที่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้บริหารประเทศโดยรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 มาได้ประมาณ 2 ปี โดยหวังกันว่าจะเป็นรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุด เพราะได้ร่างขึ้นโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายประเภท¹⁷ แต่รัฐบาลได้พบว่ารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 ทำให้รัฐบาลมีอำนาจน้อยเกินควร คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 จึงทำการยึดอำนาจอีกครั้ง เสมือนเป็นการปฏิวัติตนเอง รัฐประหารครั้งนี้ รู้จักในนาม "รัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494" เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 นำโดย พลเอก ฉิน ชุณหะวัณ เหตุผลในการยึดอำนาจได้ประกาศแถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียง มีใจความตอนหนึ่งว่า

"เนื่องจากสถานการณ์ของโลกปัจจุบันตกอยู่ในความคับขันโดยทั่วไป ภัยแห่งคอมมิวนิสต์ได้คุกคามเข้ามาอย่างรุนแรงในคณะรัฐมนตรีปัจจุบันนี้ ในรัฐสภาที่ดี มีอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เข้าแทรกซึมอยู่เป็นอันมาก แม้ว่ารัฐบาลจะทำความพยายามสักเพียงใดก็ไม่สามารถจะแก้ไขปัญหาคอมมิวนิสต์ได้ ทั้งไม่สามารถปราบปรามการทุจริตที่เรียกว่าคอร์รัปชัน ดังที่มุ่งหมายว่าจะปราบปรามนั้น ด้วยความเลื่อมโทรมมีมากขึ้น จนเป็นที่วิตกกังวลทั่วไปว่าประเทศชาติจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในสถานการณ์การเมืองอย่างนี้ คณะทหารบก เรือ อากาศ และตำรวจ ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 คณะรัฐประหาร 2490

พร้อมด้วยประชาชนผู้รักชาติ มุ่งความมั่นคงดำรงอยู่แห่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ บรมราชวงศ์จักรี และรัฐธรรมนูญ ได้พร้อมใจกันเป็น เอกฉันท์ กระทำการเพื่อเอารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลง วันที่ 10 ธันวาคม 2475 กลับมาใช้เป็นความรุ่งเรืองสถาพรแห่ง ประชาธิปไตยสืบไป..."^{๕๐}

สำหรับสาเหตุที่เกิดรัฐประหารเงียบ 24 พฤศจิกายน 2494 สรุปได้ว่า คณะรัฐบาลพิจารณาว่ารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 เป็นอุปสรรคในการบริหารราชการแผ่นดิน เพราะ ไม่มีสมาชิกประเภทที่ 2 ที่สนับสนุนรัฐบาล มีแต่วุฒิสภาที่รัฐบาลควบคุมไม่ได้เท่าที่ควร และรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 ยังแยกข้าราชการประจำออกจากการเมือง และห้ามแสวงหาผลประโยชน์ และอภิสิทธิ์ในการค้า รัฐประหารทำให้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2492 ถูกยกเลิกไป

ผลจากรัฐประหารเงียบ รัฐบาลได้สิ้นสุดลง พร้อม ๆ กับยุบเลิกสภาผู้แทนและวุฒิสภา ตลอดจนพรรคการเมือง คณะรัฐประหารได้จัดตั้ง คณะบริหารประเทศชั่วคราว ประกอบด้วย

1. พลเอก ฉิน ชูตะหะวัน
2. พลโท เตช เตชประดิษฐ
3. พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์
4. พลเรือตรี หลวงยุทธศาสตร์โกศล
5. พลเรือตรี หลวงชำนาญยุทธ
6. พลเรือตรี สุนทร สุนทรนาวิน
7. พลอากาศเอก พัน รณนากาศ ฤทธาคนี
6. พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ
9. พลอากาศโท หลวงปรุงปรัชากาศ

คณะบริหารประเทศชั่วคราวประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แทนรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ เป็นผู้รักษาความสงบภายใน ใต้ปลัดกระทรวงทุกกระทรวงปฏิบัติการแทนรัฐมนตรี ประกาศตั้งเจ้าหน้าที่ควบคุมการเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ ประกาศห้ามชุมนุมทางการเมือง และเพื่อให้การบริหารประเทศดำเนินต่อไป คณะบริหารประเทศชั่วคราวได้ประกาศตั้งและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชั่วคราว มีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี นับเป็นการจัดรัฐบาลเป็นครั้งที่ 3

มีประเด็นที่สมควรจะพิจารณาเกี่ยวกับรัฐประหารเงียบก็คือ ได้เป็นจุดเปลี่ยนแปลง

แนวนโยบายการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เพราะในระยะแรก พ.ศ. 2491 ลักษณะการ
สร้างอำนาจของรัฐบาล อาศัยทั้งทหารในกองทัพบก และ ส.ส.ประเภท 1 ที่ได้ถูกดึงมาร่วมใน
คณะรัฐบาลเสมอ แต่ภายหลังรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 จะ
สามารถควบคุมอำนาจทางการเมืองได้มากยิ่งขึ้น และนำมาซึ่ง "ระบอบเผด็จการทหารที่เต็มรูปแบบ
ซึ่งหมายถึงการปกครองที่ยินยอมให้ข้าราชการฝ่ายทหารและตำรวจได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง
โดยตรงมากขึ้น..."²¹ รัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 จึงช่วยเสริมสร้างเสถียรภาพให้
แก่รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามมาก และหลังจากนี้อำนาจของสมาชิกคณะรัฐประหาร พ.ศ.
2490 และกลุ่มรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 จะดำเนินไปอย่างกว้างขวาง

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

1. จงวิเคราะห์เสถียรภาพของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามชุดที่ 1
เปรียบเทียบกับชุดที่ 2
2. อะไรเป็นสาเหตุของกฎเกณฑ์
3. รัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 สำคัญอย่างไร

3. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 3

รัฐบาลชุดนี้จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราวภายหลังรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 โดย
มีรายนามคณะรัฐมนตรี ดังต่อไปนี้

1. พลโท สวัสดิ์ สวัสดิ์รณชัย
สวัสดิเกียรติ	รองนายกรัฐมนตรี
2. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. หลวงวิจิตรวาทการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. นายวรการบัญชา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

5. พลตรี เกา เพียรเลิศ บริรักษ์ยุทธกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
6. พลโท สวัสดิ์ สวัสดิ์รณชัย สวัสดิ์เกียรติ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
7. พลอากาศตรี มณี มหาสันแทนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
8. พลตรี บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
9. พลเอก มังกร พรหมโยธี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
10. นายเชมชาติ บุณยรัตพันธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
11. พระยาบริรักษ์เวชการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสาธารณสุข
12. นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม
13. พลตรี ประยูร ภมรมนตรี	รัฐมนตรี
14. พลเรือตรี ทลวงสุวาวินวิวัฒน์	รัฐมนตรี
15. นายเลอณ พงษ์ไสภณ	รัฐมนตรี
16. พระนิติธารณ์พิเศษ	รัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีไม่ได้แถลงนโยบายต่อสภา เพราะรัฐประหารเงียบเป็นเหตุให้สภา
สิ้นสุดลง

วันที่ 30 พฤศจิกายน 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แต่งตั้งสมาชิกประเภท
2 ชั้น 123 คน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 มาตรา 65 ประกอบด้วย
ด้วยนายทหารเกือบทั้งหมด คือ ทหารบก 63 คน ทหารเรือ 13 คน ทหารอากาศ 15 คน ตำรวจ
11 คน พลเรือน 21 คน²² ซึ่งสมาชิกประเภท 2 นี้ได้ช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่รัฐบาลมากยิ่งขึ้น
และสภาจะประกอบด้วย ส.ส.ประเภท 2 เท่านั้นตามคำสั่งของคณะผู้บริหารประเทศชั่วคราว แม้
ว่า ส.ส.ที่ถูกยุบ จะเข้าชื่อกันขอให้มีการทบทวนพรรคการเมือง²³

วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2494 จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้แจ้งไปยังประธาน
คณะผู้บริหารประเทศชั่วคราว ให้จัดตั้งนายกรัฐมนตรีเพื่อความถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ สภาลงมติ
เลือกจอมพล ป. พิบูลสงครามเช่นเดิม จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
เป็นครั้งที่ 4

กิจกรรมการเรียนรู้ 3

จงเปรียบเทียบรายชื่อบุคคลและรัฐมนตรีชุดที่ 2 กับชุดที่ 3 ของรัฐบาลจอมพล

ป. พิบูลสงคราม

4. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 4

4.1 คณะรัฐบาล

การจัดคณะรัฐบาลครั้งนี้ คณะรัฐประหารเจียม พ.ศ. 2494 ยังคงเป็นผู้สนับสนุน และเป็นฐานทางการเมืองและการทหารให้กับรัฐบาล มีรายชื่อบุคคลและรัฐมนตรีดังต่อไปนี้

1. พลเอก ฉิน ชูณหะวัณ	รองนายกรัฐมนตรี
2. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พลตรี เกา เพ็ชรเลิศ
บริรักษ์ยุทธกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. นายวรการบัญชา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
5. พลเรือตรี หลวงยุทธศาสตร์โกศล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
6. พระยาบริรักษ์เวชชการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
7. นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม
8. พลอากาศเอก พัน รตนาอากาศ
ฤทธาคนี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
9. หลวงวิจิตรวาทการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
10. พลตรี บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
11. พระนิติธารณ์พิเศษ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
12. พลเอก มังกร พรหมโยธี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
13. พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์	รัฐมนตรี

14.	พลเรือตรี ทลวงสุนาวินวิวัฒน์	รัฐมนตรี
15.	พันตำรวจเอก ละม้าย อุกษานานนท์	รัฐมนตรี
16.	นายเลื่อน พงษ์โสภณ	รัฐมนตรี
17.	พันเอก ประมาณ อติเรกสาร	รัฐมนตรี
16.	พลเรือตรี ทลวงชำนาญอรุณฤทธิชัย	รัฐมนตรี
19.	พลตำรวจโท เผ่า ศรียานนท์	รัฐมนตรี
20.	พลอากาศโท ทลวงเชิดวุฒากาศ	รัฐมนตรี
21.	พลโท เดช เดชประดิษฐ	รัฐมนตรี
22.	พลอากาศตรี มณี มหาสันตะนา
เวชยันต์รังสฤษดิ์	รัฐมนตรี
23.	นายเชมชาติ บุณยรัตพันธ์	รัฐมนตรี
24.	พันเอก ศิริ สิริโยธิน	รัฐมนตรี
25.	พลตรี ประยูร ภมรมนตรี	รัฐมนตรี

รัฐบาลได้แถลงนโยบายต่อสภาเมื่อ 11 ธันวาคม 2494 และได้รับความไว้วางใจจากสภาด้วยคะแนนเป็นเอกฉันท์ ต่อจากนั้น 27 ธันวาคม 2494 คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่าง พ.ร.บ.นิรโทษกรรมแก่คณะผู้บริหารประเทศชั่วคราว โดยเหตุผลว่า เพื่อนิรโทษกรรมแก่ผู้กระทำการเพื่อนำรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 กลับมาใช้พร้อมทั้งรับรองประกาศและคำสั่งใด ๆ ซึ่งออกในระหว่างคณะผู้บริหารประเทศชั่วคราวใช้อำนาจอยู่ และให้นับว่าประกาศและคำสั่งชอบด้วยกฎหมาย และประกาศใช้เป็นกฎหมายได้

มีประเด็นหนึ่งที่ต้องพิจารณาในขณะนี้ คือ ความสำคัญของ พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เพิ่มขึ้นจากการเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองรัฐบาลในเหตุการณ์กบฏสำคัญ ๆ ในฐานะผู้บัญชาการกองพลที่ 1 อาทิเช่น กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน และเป็นสมาชิกผู้บริหารประเทศชั่วคราว ภายหลังจากรัฐประหารเงี้ยว พ.ศ. 2494 พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะได้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามชุดที่ 4 ดังนั้นนับแต่ขึ้นไปบทบาทของ พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะดำเนินไปทั้งการทหารและการเมืองควบคู่กัน ในขณะเดียวกัน ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกประเภทที่ 2 ตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 อีกด้วย

4.2 การแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 และการเลือกตั้งทั่วไป

ต่อมาในวันที่ 22 มกราคม 2495 คณะรัฐมนตรีได้เสนอร่างรัฐธรรมนูญฉบับแก้ไขเพิ่มเติมต่อสภา สภารับหลักการเมื่อวันที่ 24 มกราคม 2495 จัดตั้งคณะกรรมการวิสามัญขึ้น ประกอบด้วย กรรมการ 25 นาย มีพลเอก ฉิน ชูตนะวัน เป็นประธาน และนายหยุด แสงอุทัย เป็นเลขานุการ หลังจากร่างรัฐธรรมนูญผ่านการเห็นชอบจากสภาแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ในวันที่ 8 มีนาคม 2495 รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้เพิ่มบทเฉพาะกาล มาตรา 186 กำหนดให้เริ่มนับระยะเวลาเริ่มแรกแห่งการมี ส.ส.ประเภท 2 ต่อไปอีก 10 ปี นับแต่วันประกาศใช้

ดร. กระทบถวิล ทองธรรมชาติ แสดงความเห็นเกี่ยวกับการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไว้ว่า

"เหตุผลในการนำเอารัฐธรรมนูญฉบับที่ 2 กลับมาใช้โดยแก้ไขบทบัญญัติบางมาตราว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้น ... นับเป็นเหตุผลที่ไม่มีน้ำหนักพอที่จะรับฟัง ได้เลย ทั้งนี้เพราะมูลเหตุที่แท้จริงนั้นอยู่ที่ว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม ประสบความยุ่งยากในการบริหารประเทศตามแนวทางที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับที่ 5 (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2492) เพราะไม่สามารถคุมเสียงของสมาชิกส่วนใหญ่ในวุฒิสภาได้ และต้อง ใช้เงินซื้อเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนตลอดเวลา จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงหาทางออกโดยการนำเอารัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสให้คณะรัฐมนตรีสามารถคุมเสียงของสมาชิกในรัฐสภาซึ่งมีสภาเดียว คือ สภาผู้แทนราษฎรได้อย่างเด็ดขาด โดยวิธีการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 เข้าไปนั่งในสภาผู้แทนเท่ากับจำนวนของสมาชิกประเภทที่ 1 ซึ่งราษฎรเลือกตั้ง ... รัฐธรรมนูญฉบับนี้ เป็นประโยชน์ต่อคณะรัฐมนตรีอย่างมาก"²⁴

รัฐบาลได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2495 การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นครั้งที่ 8 เป็นการเลือกตั้งแบบโดยตรง วิธีรวมเขตจังหวัดหนึ่งถือเป็นเขตเลือกตั้งหนึ่ง จำนวนราษฎร 150,000 คน ต่อผู้แทน 1 คน ได้ผู้แทนทั้งสิ้น 123 คน

เมื่อ ส.ส. ประเภทที่ 1 เข้ารับหน้าที่แล้ว คณะรัฐบาลชุดนี้จึงสิ้นสุดลงตามบทเฉพาะกาล สภาได้พิจารณาหาผู้เหมาะสมที่จะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และมีมติมอบให้จอมพล ป. พิบูลสงครามจัดตั้งรัฐบาล นับเป็นการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 5

กิจกรรมการเรียนรู้ 4

จงสรุปสาระสำคัญของ การแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 แก้ไข

เพิ่มเติม 2495 และผลกระทบต่อการเมือง

5. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 5

5.1 คณะรัฐบาล

คณะรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สิ้นสุดลงตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 แต่ได้รับการสนับสนุนจากสภา ให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 5 คณะรัฐมนตรี (24 มีนาคม พ.ศ. 2495) มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. พลเอก ฝน ชูตะพาน	รองนายกรัฐมนตรี
2. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. พลตรี เกา เพียรเลิศ
บริษัทภัยพิบัติกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
วรวรรณไวทยากร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

5. ผลเรือตรี หลวงยุทธศาสตร์โกศล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์
6. ผลเรือโท หลวงสุเนาวิวัฒน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
7. พลอากาศเอก พัน รณนากาศ
ฤทธาคนี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
a. พลตรี บัญชาดี เทพหัสดิน ณ
อยุธยา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
9. พระนิติธารณ์พิเศษ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10. จอมพล แปลก พิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
11. พลเอก มังกร พรหมโยธี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
12. นายวรการบัญชา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
13. พระยาบริรักษ์เวชชการ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการสาธารณสุข
14. นายสุกิจ นิมมานเหมินทร์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
15. พลอากาศตรี มณี มหาสันทนะ
เวชยันต์รังสฤษดิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการสำนักนายกรัฐมนตรี
16. พลโท สฤษดิ์ ธนะรัชต์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
17. พลตรี ประยูร ภมรมนตรี	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
16. นายchemชาติ บุณยรัตพันธุ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
19. พันตำรวจเอก ละม้าย
อุทยานานนท์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร
20. ผลเรือตรี หลวงชำนาญอรุณยุทธ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
21. พันเอก ประमाण อติเรกสาร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
22. พันตำรวจโท เผ่า ศรียานนท์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
23. พลโท เดช เดชประดิษฐ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
24. พลโท หลวงสวัสดิ์สรยุทธ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
25. พลอากาศโท หลวงเชิดวุฒากาศ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
26. พันเอก ศิริ ลิริโยธิน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
27. นายเลื่อน พงษ์โสภณ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นำคณะรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบายต่อสภาเป็นเวลา 2 วัน (3 เมษายน - 4 เมษายน 2495) ได้รับความไว้วางใจด้วยคะแนน 167 ต่อ 4 (สมาชิก 196 คน) และเนื่องจากบรรดา ส.ส.ประเภท 1 หลายคน เป็นบุคคลที่คณะรัฐประหารเงี้ยบสนับสนุนจนได้เป็นผู้แทนราษฎร ส่วน ส.ส.ประเภทที่ 2 ก็คือบรรดาทหารจำนวนมาก หรืออาจจะกล่าวว่าเกือบทั้งหมดเป็นทหาร ดังนั้นรัฐบาลจึงได้รับการสนับสนุนจากสภาเป็นอย่างดี จะมีฝ่ายค้านก็เป็นเสียงข้างน้อยซึ่งไม่น่าวิตกแต่อย่างใด และรัฐมนตรีก็ยังไม่ใช้วิธีดึงสมาชิกจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้ามาอยู่ในฝ่ายรัฐบาล ทั้งนี้เนื่องมาจากพรรคการเมืองต่าง ๆ ได้สลายตัวไปเนื่องจากคณะรัฐประหารเงี้ยบ พ.ศ. 2494 ได้มีคำสั่งห้ามการชุมนุมทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น

รัฐบาลประกาศจัดตั้ง "คณะกรรมการนิติบัญญัติ" มีสำนักงานอยู่ที่บ้านมิ่งคศิลา นายกรัฐมนตรี เป็นประธาน และรัฐมนตรีทุกคนเป็นกรรมการ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการ คณะกรรมการมีหน้าที่ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐบาลก่อนนำเข้าสู่สภา สมาชิกสภาซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการนิติบัญญัติจะได้รับผลประโยชน์และตำแหน่งทางการเมืองตอบแทน เช่น ได้รับเงินช่วยเหลือรายเดือน เดือนละ 2,000 บาท เป็นต้น จอมพล ป. พิบูลสงครามมอบหมายให้ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ทำหน้าที่ประสานงานในการควบคุมสมาชิกและทำหน้าที่เลขาธิการคณะกรรมการ ฯ ดังนั้น คณะกรรมการนิติบัญญัติจึงมีลักษณะเป็นพรรคการเมืองของรัฐบาล แต่ไม่ประกาศเป็นพรรคการเมืองอย่างเปิดเผยเพราะรัฐบาลห้ามตั้งพรรคการเมือง ด้วยเกรงว่าฝ่ายค้านจะพยายามตั้งพรรคการเมืองขึ้นบ้าง²⁵ ส่วนเงินเดือน 2,000 บาทนั้น กล่าวว่า รัฐบาลจัดสรรจากเงินงบประมาณลับ ซึ่งอ้างว่าใช้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ และอีกส่วนหนึ่งได้จากการค้าฝิ่นเถื่อนของบุคคลบางคนในคณะรัฐประหาร และจากผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจการค้า²⁶

10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 รัฐบาลได้จับกุมบุคคลหลายคน เช่น กุหลาบ สายประดิษฐ์ อุทธรณ์ พลกุล ประสิทธิ์ เทียนศิริ สุภัทร สุคนธาภิรมย์ ในข้อหาขยุ่งปลุกปั่นให้เกิดความวุ่นวายทางการเมือง รู้จักกันในชื่อ "กบฏสันติภาพ" หรือ "กบฏ 10 พฤศจิกายน" ระบุจุดประสงค์ว่าต้องการต่อต้านระบอบเผด็จการ และไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐบาลยินยอมทำสัญญาทางการทหาร การเมือง และเศรษฐกิจกับอเมริกา²⁷

จากเหตุการณ์กบฏต่อต้านรัฐบาล ได้สะท้อนความไม่พอใจการมีอำนาจแบบเผด็จการภายหลังรัฐประหารเงี้ยบ และยังปรากฏปฏิกริยาทางการเมืองอื่น ๆ อีก เช่น "ขบวนการกู้ชาติ" ซึ่ง "เป็นกลุ่มที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างขบวนการสังคมนิยม กับกลุ่มการเมืองแบบคบคิด

ทางการเมือง"²⁸ โดยผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ 2 คนคือ สุพจน์ ตำนตระกุล หนังสือพิมพ์สยามใหม่ และ สมุทร สุรักษกะ หนังสือพิมพ์เกียรติศักดิ์ การกวาดล้างจับกุมตั้งแต่ 10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 มีผู้ถูกจับกุมนับร้อยคน²⁹ แต่ยื่นฟ้องอย่างเป็นทางการ 42 คน ในข้อหาเกี่ยวข้องกับ ขบวนการสันติภาพ ขบวนการกู้ชาติ และ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ดังนั้น รัฐบาลจึงเสนอ พ.ร.บ.คอมมิวนิสต์ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2495 มีผลให้รัฐบาลสามารถกวาดล้างจับกุมผู้กระทำการต่อต้านรัฐบาล โดยโยงเข้ากับกฎหมายฉบับนี้ และ "ในระยะ พ.ศ. 2496-2497 จึงกลายเป็น ยุคทองแห่งเผด็จการ"³⁰

เนื่องจากปฏิกริยาต่อต้านรัฐบาล อาทิเช่น ขบวนการสันติภาพ มีนักศึกษาเข้าร่วมด้วยคือ นักศึกษามหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง โดยกรรมการนักศึกษาได้ออกประกาศสนับสนุนสันติภาพ และจัดตั้งกรรมการนักศึกษาสันติภาพขึ้น (มิถุนายน พ.ศ. 2494) ดังนั้นเพื่อประโยชน์ของฝ่ายรัฐบาล จอมพล ป. ได้เข้าดำรงตำแหน่ง "อธิการบดี" เป็นคนแรกของมหาวิทยาลัย ซึ่งได้เปลี่ยนชื่อว่า "มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" ในเดือน มีนาคม พ.ศ. 2495 และ นายฉัตร ศรียานนท์ น้องชายของพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ได้เข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการมหาวิทยาลัยเช่นกัน

สรุปความได้ว่า นับแต่การจับกุมกวาดล้างในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2495 เป็นต้นมา ฝ่ายตรงข้ามรัฐบาลและการเคลื่อนไหวของนักศึกษา นักหนังสือพิมพ์ ได้สงบลง ดังนั้นระยะ พ.ศ. 2496-2498 รัฐบาลจึงปราศจากการต่อต้านที่รุนแรงนอกสภา จะพอมืออยู่ในสภาบ้างก็คือ ส.ส.ฝ่ายค้านเสียงข้างน้อยเท่านั้น

เมื่อได้ทำการสร้างฐานแห่งความมั่นคงของรัฐบาลไว้จนสถานการณ์เป็นที่น่าไว้วางใจได้และรัฐบาลได้เสียงสนับสนุนทั้งจากคณะทหาร ตำรวจ และพลเรือน ตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนทั้ง 2 ประเภท ต่อมา จอมพล ป. นิบูลสงคราม ก็ได้เดินทางรอบโลก (14 เมษายน - 22 มิถุนายน 2498) เพื่อเยี่ยมเยียนประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรป สหรัฐ เอเชีย และ อียิปต์ จอมพล ป. นิบูลสงครามและคณะได้เดินทางกลับจากต่างประเทศเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2498 และหลังจากนั้นก็ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศให้ดูเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เช่น รัฐบาลอนุญาตให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองที่เรียกว่า "ไฮด์ปาร์ก" ตามแบบอังกฤษ การพูดไฮด์ปาร์กนี้เป็นที่สนใจของประชาชนมาก จึงเกิด "ดาวไฮด์ปาร์ก" ขึ้นหลายคน เช่น ทองอยู่ พุฒพันธ์ นีร์ บุณนาค ชวน รัตนวราหะ ฉ่ำ จำรัสเนตร ฯลฯ บางครั้งก็มีการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยด้วยการอดข้าวประท้วง จนถูกข้อหาทกฏ จะเรียกกันว่า "กบฏอดข้าว" (21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2499)

นอกจากนี้ ยังมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกประการหนึ่งคือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดให้มี **press conference** คือ การพบปะกับผู้แทนหนังสือพิมพ์ เพื่อให้ซักถามปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของรัฐบาล โดยนายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ตอบคำถามด้วยตนเอง และครั้งหนึ่งของ **press conference** (1 กรกฎาคม พ.ศ. 2498) นายกรัฐมนตรีให้ข่าวว่าจะลาออกปี 2499 เพื่อสมัครรับเลือกตั้ง

ผลปรากฏว่าการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นทางการเมืองอย่างเสรี ทำให้รัฐบาลต้องประสบปัญหา เช่น บรรดานักไฮด์ปาร์คได้วิพากษ์วิจารณ์นโยบายรัฐบาลและการบริหารอย่างรุนแรง และมีการเรียกร้องให้ล้มเลิก ส.ส.ประเภท 2 ส่วนหนังสือพิมพ์ก็พยายามซักถามปัญหาต่าง ๆ รัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ในที่สุดรัฐบาลต้องตัดสินใจยกเลิกการอนุญาตดังกล่าว ด้วยเหตุผลว่าเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

5.2 พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2498

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เพิ่มบรรยากาศประชาธิปไตยอีกประการหนึ่ง ซึ่งมีผลกระทบต่อการเมืองของไทยคือ การประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับแรก ในวันที่ 28 ก.ย. 2498 เกี่ยวกับพระราชบัญญัติพรรคการเมืองนี้ ได้เคยมีสมาชิกสภาผู้แทนเสนอร่าง พ.ร.บ.ต่อสภาหลายครั้ง แม้แต่ก่อนหน้าประกาศใช้พระราชบัญญัติพรรคการเมืองฉบับนี้เพียงปีเดียว คือเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2497 นายเผด็จ จิราภรณ์ (ส.ส.จังหวัดพิจิตร) และนายประภาส คงสมัย (ส.ส.จังหวัดตรัง) ก็ได้เสนอ พ.ร.บ.พรรคการเมืองเข้าสู่สภา แต่ร่าง พ.ร.บ.นี้ก็ไม่ได้รับการเห็นชอบจากสภา

สำหรับเหตุผลที่รัฐบาลยินยอมให้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2498 นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ให้เหตุผลไว้ดังนี้

... การที่รัฐบาลได้ดำเนินการใช้ พ.ร.บ.พรรคการเมือง ปี พ.ศ. 2498 ก็โดยมีจุดประสงค์จะขยายการบริหารราชการแผ่นดินในระบอบประชาธิปไตย ออกไปในท้องถิ่นจังหวัดต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้ใกล้ชิดกับราษฎร และเพื่อให้ราษฎรได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมือง เพราะมีพรรคการเมืองขึ้นแล้ว บรรดาประชาชนที่มีอยู่ในจังหวัดนั้นๆ เมื่อมีเรื่องทุกข์สุขประการใด ตลอดจนกระทั่งการออกกฎหมายซึ่งจะ

ใช้บังคับก็ตามทางรัฐบาลก็ได้ส่งกฎหมายให้พรรคการเมืองประชุมปรึกษาหารือกับประชาชนในจังหวัดนั้นได้รับรู้ และให้ความคิดเห็นว่าจะออกกฎหมายไปในรูปใดซึ่งจะเหมาะสมและเป็นความยุติธรรม พรรคการเมืองจึงนับว่าเป็นศูนย์กลางสำหรับพี่น้องทั้งหลายจะได้มาร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นคล้ายกับเป็นสภาย่อยๆ ซึ่งรัฐบาลจะได้อาศัยเป็นเครื่องตรวจสอบมติมหาชนส่วนรวมเป็นการร่วมด้วยประการหนึ่ง...³¹

ภายหลังที่รัฐบาลได้ประกาศใช้ พ.ร.บ. พรรคการเมือง ก็ได้มีผู้ขอจดทะเบียนจัดตั้งพรรคการเมืองเป็นจำนวน 23 พรรค³² ฝ่ายรัฐบาลเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีส่วนร่วมของรัฐบาลโดยตรง ดังนั้นจึงได้รวบรวม ส.ส. ซึ่งเคยสังกัดอยู่ในพรรคการเมืองก่อนหน้าการเกิดรัฐประหารเงี้ยว 2494 และ ส.ส. อิสระ รวมทั้ง ส.ส. ที่เคยเป็นฝ่ายค้าน ทำการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นชื่อว่า "พรรคเสรีมณฑล" (29 กันยายน พ.ศ. 2498) เป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ มีสมาชิกมาก มีสาขาอยู่ทั่วทุกจังหวัด จอมพล ป. หนีบสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เป็นเลขาธิการพรรค นอกจากนี้ก็มีพรรคการเมืองอีกหลายพรรค เช่น พรรคประชาธิปไตย พรรคธรรมาธิปไตย พรรคเศรษฐกิจ พรรคกรรมกร พรรคสังคมนิยม พรรคศรีอารยเมตไตรย ฯลฯ

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

1. จงอธิบายถึง พ.ร.บ. พรรคการเมือง พ.ศ. 2498
2. จงสรุปการเมืองในช่วงรัฐบาลจอมพล ป. หนีบสงคราม ชุดที่ 5

6. สภาวการณ์ทางการเมืองของรัฐบาล

6.1 ความขัดแย้งทางการเมืองในกลุ่มคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490

เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (8 เมษายน พ.ศ. 2491) ฐานอำนาจสำคัญของจอมพล ป. พิบูลสงคราม คือ คณะทหารในคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 จากกลุ่มนายทหารบกชั้นผู้น้อยของคณะราษฎร อาทิเช่น พันเอก น้อม เกตุยุติ และ พลโท มังกร พรหมโยธี ได้มีบทบาทร่วมอยู่ในคณะรัฐบาล ส่วน นายทหารบกนอกราชการผู้นำ คณะรัฐประหารได้แก่ พลโท ฉิน ชุณหะวัณ นาวาอากาศเอก กาจ กาจสงคราม พันเอก ก้าน จำนงภูมิเวช และพันเอก เผ่า ศรียานนท์ มีบทบาทเป็นผู้นำในกองทัพบก และ พลโท ฉิน ชุณหะวัณ ได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เมื่อจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นไปเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนนาวาอากาศเอก กาจ กาจสงคราม ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก เลื่อนยศ เป็น พลโท กลุ่มคณะรัฐประหารกลุ่มนี้ไม่อาจเข้าไปมีบทบาทในคณะรัฐบาลหรือวุฒิสภาได้ เพราะเป็น ข้าราชการประจำ ร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2490 และ พ.ศ.2492 มีบทบัญญัติแยกข้าราชการประจำ ออกจากการเมือง

27 มกราคม พ.ศ. 2493 พลโท กาจ กาจสงคราม ถูกบีบให้เดินทางออกนอกประเทศไปอยู่ที่ฮ่องกง ด้วยถูกกล่าวหาว่าพัวพันกับการเบิกจ่ายเงิน 8 ล้านบาท และทุจริตในการแลกเงินรูปี พร้อมทั้งมีปัญหากจากการเขียน "บันทึกตุ้มแดง" ตำหนิคณะรัฐประหารออกมาเผยแพร่³³ และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจ รายงานผลการสอบสวนว่า พลโท กาจ กาจสงคราม จะก่อการรัฐประหาร จึงมีผลให้ถูกบีบบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศ

ควรพิจารณาด้วยว่าในขณะที่ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ได้ครองตำแหน่ง อธิบดีกรมตำรวจ และใช้ตำรวจเป็นฐานอำนาจนั้น นายทหารบกประจำการสมาชิกคณะรัฐประหาร อีกคนหนึ่งจะมีความสำคัญมากขึ้นเช่นกัน นั่นคือ พลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก (2 มิถุนายน พ.ศ. 2494) และรองผู้บัญชาการทหารบก (8 เมษายน พ.ศ. 2495) แทน พลโท กาจ กาจสงคราม โดยมีนายทหารกลุ่มสนับสนุนได้แก่ พันโท ถนอม กิตติขจร พันโท ประภาส จารุเสถียร และ พันโท ละม้าย อุทยานานนท์ ซึ่งโอนไปเป็นตำรวจ และดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองตำรวจสันติบาล (พ.ศ. 2492)

นับตั้งแต่รัฐประหารเจียง พ.ศ.2494 เป็นต้นมา รัฐบาลมีฐานอำนาจที่มั่นคงด้วยการสนับสนุนจากกองทัพบก ตำรวจ และสภา โดยเฉพาะการสนับสนุนจาก ส.ส.ประเภท 2 (ตามรัฐธรรมนูญฉบับ 2475) ซึ่งมาจากทหารเป็นส่วนมาก ต่อจากนั้นรัฐบาลก็เพิ่มความมั่นคงให้มากขึ้นไปอีก เมื่อจัดตั้งคณะกรรมการนิติบัญญัติ ซึ่งจะแปรสภาพมาเป็นพรรคเสรีมันังคศิลา ภายหลังการประกาศใช้ พ.ร.บ.พรรคการเมือง พ.ศ. 2498 ดังนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 5

จึงไม่ต้องห่วงเกรงบทบาทของพรรคฝ่ายค้าน พิจารณาจากการแต่งตั้งรัฐมนตรีจาก ส.ส.ประเภท 1 เพียง 4 คนเท่านั้น คือ ส.ส. ชุมพร พลเรือตรี ทลวงสุนาวินวิวัฒน์ ส.ส. เชียงราย นายวรการ-บัญชา ส.ส. นครราชสีมา นายเลือน พงษ์โสภณ และ ส.ส. สระบุรี พันเอก ประमाण อติเรกสาร เข้าร่วมรัฐบาล

นอกจากนี้เหตุผลที่ทำให้รัฐบาลพยายามสร้างอำนาจให้มั่นคงมากขึ้น ก็เกี่ยวข้องกับ การที่ประเทศจีนได้ปฏิวัติเข้าสู่ระบอบคอมมิวนิสต์ ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 รัฐบาลวางมาตรการควบคุมชาวจีนเข้มงวดขึ้น และมีนโยบายเข้าไปเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกา และในเดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2493 รัฐบาลส่งทหารไปร่วมรบในเกาหลีเพื่อป้องกันการรุกรานของคอมมิวนิสต์ ตลอดจนลงนามกับสหรัฐอเมริกา ร่วมมือเป็นพันธมิตรในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2493 และหลังจากนั้น เมื่อมีเหตุการณ์ทางการเมืองสำคัญใด ๆ "คอมมิวนิสต์" จะถูกนำมากล่าวอ้างและเป็นเหตุในการ ปรายปรามวิกฤตการณ์ทางการเมืองเสมอ ๆ เช่น รัฐประหารเจียม พ.ศ. 2494 ขบวนการกู้ชาติ พ.ศ. 2495 และกบฏน้ำท่วม พ.ศ. 2496³⁴

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ ได้สรุปไว้ว่า

"... ในระยะ พ.ศ. 2495-2497 นี้เป็นระยะที่รัฐบาลจอมพล ป. ที่ครอบงำโดยคณะรัฐประหาร มีลักษณะโน้มไปในทางเผด็จการเป็น อย่างมาก นอกจากจะมีการนำรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 มาใช้ ซึ่งยินยอมให้ทหารเข้ามามีบทบาททางการเมืองโดยตรง ก็ยังมีการตั้ง ส.ส.ประเภท 2 และคณะกรรมการนิติบัญญัติขึ้น ซึ่งทำให้รัฐบาลหรือฝ่ายอำนาจบริหารนั้นสามารถควบคุมและกำหนดฝ่ายนิติ-บัญญัติได้อย่างเด็ดขาด การรักษาอำนาจนี้ ยังเป็นไปโดยพยายามในการ สร้างภาพ "คอมมิวนิสต์" ขึ้นและรณรงค์ต่อต้าน..."³⁵

6.2 การเมืองและการสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ

หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490 สำเร็จ ได้มีการสร้างผลประโยชน์ทางธุรกิจไปพร้อม ๆ กับสร้างอำนาจทางการเมืองของสมาชิกในคณะรัฐประหาร ในกลุ่มรัฐประหารได้แตกออกเป็น 2 กลุ่ม เนื่องจากความขัดแย้งทางผลประโยชน์ คือ กลุ่ม ฉิน-เผ่า กับ กลุ่มสฤษดิ์ ทั้ง 2 กลุ่มนี้ดำเนินนโยบายสร้างฐานทางเศรษฐกิจ โดย "การสร้างและเข้าควบคุมวิสาหกิจของรัฐ การสร้างวิสาหกิจส่วนตัว และการเข้าคุ้มครองธุรกิจของพ่อค้า และสร้างระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่า

"ทุนนิยมโดยรัฐ"³⁶

ภายหลัง พ.ศ. 2495 นายทหารคนสำคัญที่มีอิทธิพลทางการเมืองได้เข้าไปเป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจและบริษัทกึ่งราชการอย่างกว้างขวาง ฐานทางเศรษฐกิจของกลุ่มเงิน-เผ่าทางการเมือง ได้แก่ธนาคารและบริษัทประกันภัย อาทิเช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด ฯลฯ และ ไทยประสิทธิประกันภัย จำกัด เอเชียทรีสต์ จำกัด ฯลฯ บริษัททางอุตสาหกรรม ได้แก่ บริษัทประมงไทย จำกัด บริษัทเดินเรือทะเล จำกัด บริษัทสามัคคีก่อสร้าง จำกัด ฯลฯ บริษัททางพาณิชย์กรรม ได้แก่ บริษัทค้าไม้ทหารสามัคคี บริษัทค้าสัตว์เอ็กซ์พอร์ต จำกัด ฯลฯ รวมทั้งธุรกิจ "การค้าเงินเถื่อน" อีกด้วย³⁷

ส่วน พลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็มีแหล่งผลประโยชน์ทางการเมือง คือ ธนาคารเอเชีย ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารไทยทุน ฯลฯ บริษัททางอุตสาหกรรม คือ บริษัทสหสามัคคีค้าสัตว์ บริษัทเหมืองแร่บุรพาเศรษฐกิจ ฯลฯ บริษัททางด้านพาณิชย์กรรม ได้แก่ บริษัทคลังสินค้าแม่น้ำ จำกัด บริษัทบุรพาสากลเศรษฐกิจ จำกัด ฯลฯ แต่แหล่งการเงินที่สำคัญมาก คือ สำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาลซึ่งพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้าไปดำรงตำแหน่งประธานอำนวยการ เมื่อ 10 พฤศจิกายน 2494 และ "เงินราชการลับ" ของกองทัพบกและกระทรวงกลาโหม ซึ่ง พลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผบ.ทบ. ตั้งแต่ 23 มิถุนายน ปี พ.ศ. 2497 และชักยอกเงินงบประมาณลับเป็นเงินรวม 29 ล้านบาท ระหว่าง 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2499 - 17 สิงหาคม พ.ศ. 2499 เข้าบัญชีธนาคารเป็นของตน³⁸

จากการแข่งขันกันสร้างอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในลักษณะ "ใช้อิทธิพลทางการเมืองเป็นเครื่องมือในการทำธุรกิจ คือ ออกกฎหมายให้ความคุ้มครองพิเศษ การมอบอภิสิทธิ์ให้ผูกขาด และการหลีกเลี่ยงกฎหมาย"³⁹ มีผลให้ความแตกแยกระหว่าง 2 กลุ่มชัดเจนมากขึ้น และแข่งขันกันควบคุมอำนาจทางการเมืองมากขึ้นด้วยเช่นกัน ศักดินาจักรกุล ณ อยุธยา สรุปไว้ว่า "...มีข้อน่าสังเกตว่า การเข้ามามีบทบาทและขยายอำนาจอย่างกว้างขวางนี้ มีความสัมพันธ์กับการมีตำแหน่งทางการเมืองและการเมืองสูงขึ้นด้วย ธุรกิจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นั้นตั้งขึ้นภายหลังการเข้ามามีบทบาทและอำนาจทางการเมืองหลังการรัฐประหารปี 2490 ... ธุรกิจของจอมพลสฤษดิ์ เพิ่งพุดขึ้นในปี 2494 และปี 2495 ... พ.ศ. 2499 และ 2500 อันเป็นผลมาจากการใช้วิธีฉ้อฉลและอภิสิทธิ์จากตำแหน่งหน้าที่ เอาเงินราชการมาลงทุนและขยายกิจการ"⁴⁰

6.3 ความขัดแย้งระหว่างพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ และพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์

ฐานแห่งอำนาจของรัฐบาลคือพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ได้พยายามสร้างอิทธิพลทางการเมืองไปพร้อม ๆ กับอิทธิพลทางการค้า มีการใช้อำนาจของตำรวจอย่างมาก และขยายกำลังตำรวจออกไปประจวบเป็นการสร้าง "รัฐตำรวจ" ขึ้น มีทั้งตำรวจม้า ตำรวจสุนัข ตำรวจน้ำ ตำรวจตระเวนชายแดน ตำรวจพลร่ม และกองพันเสือดำ ตำรวจแต่ละเหล่ามีอาวุธพร้อมโดยพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ สามารถหางบประมาณให้แก่กรมตำรวจได้อย่างมาก "... ในปี พ.ศ. 2494 องค์การสืบราชการลับ C.I.A. ของสหรัฐอเมริกา ได้ตั้งบริษัท Sea Supply Corporation ขึ้นมาให้ความช่วยเหลือแก่พลตำรวจเอกเผ่า เช่น ได้มอบยุทธสัมภาระและยานพาหนะต่าง ๆ ทั้งทางน้ำและทางอากาศให้แก่กรมตำรวจ ..."⁴¹ บริษัทนี้อยู่ในรูปบริษัทการค้าทั้งยุทธสัมภาระและบำรุงกำลัง (Sea ย่อมาจาก South East Asia) วัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยเหลือพันธมิตรด้านเอเชียอาคเนย์ "กองทัพตำรวจ" นี้อาศัยสถานการณทางการเมืองเป็นข้ออ้าง เช่น ภายหลังกบฏแมนฮัตตัน จึงได้มีการจัดตั้งกองตำรวจรถถัง และกองพันตำรวจเสือดำขึ้น ตำรวจคนสำคัญๆ ได้รับฉายาว่า "อัศวินแหวนเพชร" และ "อัศวินแหวนทองคำ" นายตำรวจที่ใกล้ชิดกับอธิบดีกรมตำรวจคนสำคัญๆ ได้แก่ พันตำรวจเอก พุฒ บรมสมภพ และพันตำรวจเอก พันธศักดิ์ วิเศษภักดี เป็นต้น พ.ศ. 2495 กรมตำรวจจึงขยายงานออกไปอย่างมากภายใน "ยุคอัศวินผยอง" ภายใต้คำขวัญ "ภายใต้ดวงอาทิตย์นี้ ไม่มีอะไรที่ตำรวจไทยทำไม่ได้" จึงจัดเป็นยุคพัฒนากรมตำรวจในด้านกำลังพลด้วย เพราะนอกจากจะมีโรงเรียนนายร้อยตำรวจที่สามพรานแล้ว ยังมีโรงเรียนพลตำรวจประจำภูธรอีก 9 ภาค และมีการจัดส่งนายตำรวจ ไปอบรมดูงานต่างประเทศ เช่น ในทวีปยุโรปและสหรัฐอเมริกา

ในขณะที่กำลังตำรวจอยู่ใต้การบังคับบัญชาของ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย และฝ่ายทหารบกอยู่ใต้การบังคับบัญชาของ พลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมจอมพล ป. พิบูลสงคราม จำต้องอาศัยการสนับสนุนจากบุคคลทั้งสองไปพร้อม ๆ กัน แต่กลับปรากฏความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้ง 2 ทวีขึ้นเป็นลำดับ แม้จะร่วมอยู่ในรัฐบาลชุดเดียวกัน พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ได้สั่งตำรวจสันติบาลสืบข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ โดยใช้วิทยุตำรวจสันติบาลคอยสังเกตการณ์บริเวณหน้าบ้านพักสี่เสาเทเวศน์ของพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์เสมอ ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสองเพิ่มความรุนแรงมากขึ้น เมื่อทั้งสองคนต่างฝ่ายต่างใช้หนังสือพิมพ์ของฝ่ายโจมตีกัน หนังสือพิมพ์ของพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ คือ สารเสรี และพิมพ์ไทย

รายวัน ส่วนของผลตำรวจเอก เฝ้า ศรียานนท์ คือ เฝ้าไทย และหนังสือพิมพ์ 2500 หนังสือพิมพ์ ฝ่ายพลเอก สฤษดิ์จะโจมตีผลตำรวจเอก เฝ้า ศรียานนท์ ในเรื่องการค้าฝิ่นเถื่อน "ในปี 2498 กรมตำรวจได้ชื่อว่าเป็นขบวนการค้าฝิ่นที่ใหญ่ที่สุดและมีสายงานเกี่ยวโยงพัวพันกับการค้ายาเสพติดทุกประเภท โดยผลตำรวจเอก เฝ้า ได้จัดส่งตำรวจตระเวนชายแดนไปทำหน้าที่คุ้มกันให้กับกองคาราวานฝิ่นของก๊กมินตั๋ง ตั้งแต่ชายแดน ไทย-พม่า ..." ⁴² และเรื่องการสนับสนุนให้มีการลอบทำร้ายนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม ส่วนหนังสือพิมพ์ของผลตำรวจเอก เฝ้า ศรียานนท์ ก็ จะลงข่าวโจมตีพลเอก สฤษดิ์ ณะรัชต์ เกี่ยวกับเรื่องชู้สาว และเรื่องการใช้เงินของกองสลาก ส่วนความก้าวหน้าทางการทหารของพลเอก สฤษดิ์ ณะรัชต์นั้น ได้เลื่อนยศเป็น จอมพล ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2499 และ ครองตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบกมาตั้งแต่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2497 กองทัพบกจึงเป็นฐานอำนาจที่สำคัญของจอมพล สฤษดิ์ ณะรัชต์ แข่งกับ กรมตำรวจ หรือ "กองทัพ ตำรวจ" ของ ผลตำรวจเอก เฝ้า ศรียานนท์

6.4 การเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2500

การเลือกตั้งครั้งนี้นับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์การเมือง มีการทุจริตในการเลือกตั้งอย่างเปิดเผยของพรรคฝ่ายรัฐบาล คือ พยายามทุจริตทุกประการเท่าที่จะทำได้ ⁴³ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนทั่วไป จนถึงกับมีการเดินขบวนคัดค้านการเลือกตั้ง และในที่สุดความยุ่งยากทางการเมืองจึงได้เกิดการรัฐประหาร ซึ่งยังผลให้รัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องพ้นจากตำแหน่งไป

การเลือกตั้งทั่วไป 26 กุมภาพันธ์ 2500 เป็นการเลือกตั้งครั้งที่ 9 โดยวิธีรวมเขต การเลือกตั้งคราวนี้สมาชิกพรรคการเมืองต่าง ๆ ต่างก็ทำการหาเสียงกันอย่างเต็มที่ ฝ่ายรัฐบาลก็พยายามโฆษณาชักชวนประชาชนมาลงคะแนนเสียง พรรคการเมืองที่อยู่ในความสนใจของประชาชนเด่นที่สุดขณะนั้นก็คือ พรรคเสรีนิยมคศิลา และพรรคประชาธิปไตย

ก่อนหน้าวันเลือกตั้ง สภาพการเมืองทั่วไปขณะนั้นรัฐบาลอยู่ในฐานะค่อนข้างลำบากเพราะฐานแห่งอำนาจของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เกิดความแตกแยกกันชนิดรวมกันไม่ติด คือ ฝ่ายทหารมีจอมพล สฤษดิ์ ณะรัชต์ เป็นผู้นำ และฝ่ายตำรวจซึ่งมีผลตำรวจเอก เฝ้า ศรียานนท์ เป็นผู้นำ การแตกแยกของบุคคลทั้ง 2 มีผลกระทบกระเทือนเสถียรภาพของรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตาม ในการคัดเลือกบุคคลเป็นตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลเข้าแข่งขันเลือกตั้ง ในจังหวัดพระนคร รัฐบาลพยายามคัดเลือกบุคคลที่มีชื่อเสียงและคาดว่าจะได้รับความนิยมจากประชาชนเข้าสมัครจำนวน

ภาพที่ 41

จอมพล ป. นีบูลสงคราม กำลังกล่าวปราศรัยหาเสียง
ในการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นส.ส. จังหวัดพระนคร
กุมภาพันธ์ 2500

9 คน ตามจำนวนของผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร เช่นเดียวกับฝ่ายค้านคือพรรคประชาธิปัตย์ นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคก็พยายามคัดเลือกตัวแทนของพรรค 9 คน เข้าแข่งขันกับฝ่ายรัฐบาล ดังนั้นทั้งพรรคฝ่ายรัฐบาลและพรรคประชาธิปัตย์ จึง ได้ออกปราศรัยหาเสียงในที่สาธารณะต่าง ๆ ทั้งในกรุงและต่างจังหวัด พรรคเสรีมนังคศิลาของรัฐบาลได้ทุ่มเทในการหาเสียง เลือกตั้งอย่างหนัก ทั้งแจกสิ่งของกินของใช้ ซึ่งประมาณการว่าพรรคเสรีมนังคศิลาได้ใช้จ่ายเงินเป็นจำนวนถึง 20 ล้านบาท ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง⁴⁴ หากพิจารณาแล้วอาจกล่าวได้ว่า พรรคเสรีมนังคศิลา ล้อมจะ ได้เปรียบกว่าพรรคอื่น เพราะนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าพรรค และเลขาธิการพรรคเป็นถึงอธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีอำนาจอย่างมาก ในขณะนั้น

เมื่อถึงวันเลือกตั้ง 26 กุมภาพันธ์ 2500 ปรากฏว่าการเลือกตั้งดำเนินไปอย่างไม่ลึกลับ มีการใช้อิทธิพลข่มขู่บุคคลที่ปลงคะแนนเสียง ให้แก่พรรคอื่น ที่ไม่ใช่พรรคเสรีมนังคศิลาถึงขนาดทำร้ายร่างกายก็มี บางคนลงคะแนนเสียงมากกว่า 1 ครั้ง หน่วยเลือกตั้งบางหน่วยมีทั้งหน่วยลงรวมและไฟไฟ บางหน่วยใช้เวลานับคะแนนล่าช้าอย่างผิดสังเกตและล่อไปในทางทุจริต เป็นต้น

ผลการเลือกตั้ง ในจำนวน 23 พรรคที่สมัครส่งตัวแทนเข้าแข่งขันมีเพียง 8 พรรคเท่านั้นที่ได้รับเลือกตั้ง คือ

1. พรรคเสรีมนังคศิลา	83 คน
2. พรรคประชาธิปัตย์	28 คน
3. พรรคเสรีประชาธิปไตย	31 คน
4. พรรคธรรมมาธิบดี	10 คน
5. พรรคเศรษฐกร	8 คน
6. พรรคชาตินิยม	8 คน
7. พรรคขบวนการ ไรต์ปาร์ตี	2 คน
8. พรรคอิสระ	7 คน
9. ไม่สังกัดพรรค	10 คน
รวม	160 คน ⁴⁵

สำหรับผลของการเลือกตั้งจังหวัดพระนคร จอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคะแนนสูงสุดมาเป็นอันดับหนึ่ง พร้อมด้วยสมาชิกในพรรคเสรีมนังคศิลาอีก 6 คน ส่วนอีก 2 คน เป็นสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์ ดังรายนามต่อไปนี้

1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	พรรคเสรีมังกคิลา
2. นายควง อภัยวงศ์	พรรคประชาธิปัตย์
3. พลเอก เกา เป็ยรเลิศ บริษัท์ยุทธกิจ	พรรคเสรีมังกคิลา
4. พลอากาศโท มุณี มหาสันทนะ เวชยันต์ รังสฤษฏ์	พรรคเสรีมังกคิลา
5. พลโท บัญญัติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	พรรคเสรีมังกคิลา
6. นาวาโท พระประยุทธชลธี	พรรคประชาธิปัตย์
7. พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์	พรรคเสรีมังกคิลา
8. พลเอก มังกร พรหมโยธี	พรรคเสรีมังกคิลา
9. พลเอก หลวงสวัสดิ์สรยุทธ	พรรคเสรีมังกคิลา

เมื่อผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพรรคเสรีมังกคิลาเป็นเสียงข้างมาก ดังนั้นจะต้องทำหน้าที่จัดตั้งรัฐบาล แม้แต่พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งมีเสียงมาก่อนก็ได้ที่นั่งเพียง 23 ที่นั่ง จึงต้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้าน ในระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงครามเตรียมการจัดตั้งรัฐบาล ได้เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้น คือ จากการเลือกตั้งทุจริตเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ซึ่งเป็นที่รู้เห็นกันทั่วประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ⁴⁵ (แม้แต่ทางฝ่ายพรรคประชาธิปัตย์ก็ยังคงคิดที่จะให้การฟ้องร้องการเลือกตั้งครั้งนี้เป็นโมฆะ โดยตั้ง ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช และพระยาอรรณการีย์นิพนธ์ เป็นทนายความ) หนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับลงข่าวและบทความโจมตีรัฐบาลเรื่องการเลือกตั้งสกปรกอยู่แทบทุกวัน โดยมีข้อกล่าวหาว่ารัฐบาลได้พยายามใช้อำนาจและอิทธิพลทุกประการในการเลือกตั้งเพื่อพรรคฝ่ายรัฐบาล และหนังสือพิมพ์ยังได้โจมตีความเสียหายของรัฐบาลทั้งในอดีตและปัจจุบัน เหตุการณ์ทางการเมืองขณะนั้นอยู่ในภาวะไม่น่าไว้วางใจ เพราะในหมู่นิสิตนักศึกษาที่มีข่าวการเคลื่อนไหวจะทำการประท้วงการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมา ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาความวุ่นวาย รัฐบาลจึงได้ประกาศภาวะฉุกเฉิน ในวันที่ 2 มีนาคม 2500 ดังแถลงการณ์ต่อไปนี้

"เนื่องจากมีคณะบุคคลและหนังสือพิมพ์หลายฉบับดำเนินการยุยงและปลุกปั่นประชาชนให้กำเนิดกบฏความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองมุ่งหวังที่จะทำลายล้างรัฐบาล ได้กระทำการชักชวนให้ประชาชนเข้าใจผิดและดูหมิ่นเกลียดชังรัฐบาล ตลอดจนเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติการตามหน้าที่

นอกจากนี้ยังนัดให้มีการชุมนุมสาธารณะ และเดินขบวนเพื่อปลุกปั่นยุยงประชาชนให้ก่อการจลาจล หวังใช้กำลังบีบบังคับเพื่อล้มล้างรัฐบาล ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของตนและพรรคพวกทางการเมือง รัฐบาลจึงเห็นจำเป็นที่จะต้องดำเนินการป้องกันและปราบปรามเหตุที่จะเกิดขึ้น โดยคณะรัฐมนตรีลงมติมอบหมายให้ตั้งจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้บัญชาการทหารบก และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม เป็นผู้บัญชาการฝ่ายทหาร มีอำนาจในการสั่งเคลื่อนย้ายกำลังทหารบก เรือ อากาศได้อย่างเด็ดขาดแต่ผู้เดียว... ห้ามมิให้มีการชุมนุมสาธารณะ การเดินขบวน และมิว่สมุ่กันเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ตั้งแต่ 5 คน ขึ้นไป รวมทั้งห้ามพิมพ์หรือโฆษณาข้อความหรือเอกสารใดๆ ในอันที่จะกระทบกระเทือนถึงความมั่นคงหรือความปลอดภัยแห่งราชอาณาจักร หรือเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อยประชาชน⁴⁷

ต่อจากนั้นรัฐบาลได้แต่งตั้ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้อำนวยการรักษาความสงบ ดำเนินการปราบปรามผู้ก่อการไม่สงบ ผู้บัญชาการฝ่ายทหาร ได้จัดตั้งกองบัญชาการฝ่ายทหารที่หอประชุมกองทัพบก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีอำนาจสั่งควบคุมกำลังทั้ง 3 กองทัพ ตลอดจนตำรวจด้วย และจัดตั้งคณะกรรมการแถลงข่าวของรัฐบาลในระหว่างประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน มี พลโท ชาบ กฤษกร ณ อยุธยา อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ เป็นประธาน ร่วมด้วย พลตรี อัมพร จินต-กานนท์ นายสุวิชัย พันธุ์เศรษฐ์ พันตำรวจตรี อรรถ อรรถจินดา

การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินของรัฐบาลกลับเป็นเหตุให้ประชาชนไม่พอใจมากยิ่งขึ้น นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเริ่มชุมนุมกันไนบริเวณมหาวิทยาลัย และกล่าวโจมตีรัฐบาล ต่อจากนั้น ได้มีการร่วมกันกับนิสิตนักศึกษาสถาบันอื่นและประชาชนเดินขบวนไปยังกระทรวงมหาดไทย พร้อมกับยื่นข้อเสนอ 5 ข้อ แก่ปลัดกระทรวงมหาดไทย ดังนี้

1. เรียกร้องให้รัฐบาลเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินโดยฉับพลัน และข้อที่อ้างว่าชาติอื่นมาแทรกแซงนั้นคือชาติใด
2. เรียกร้องให้รัฐบาลประกาศว่าการเลือกตั้ง เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 เป็นโมฆะ และให้มีการเลือกตั้งใหม่โดยด่วน
3. ในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ให้ตั้งบรรดานิสิตนักศึกษาเป็นกรรมการคุมหน่วยเลือกตั้ง

4. ให้สอบสวน และลงโทษผู้กระทำผิดในการเลือกตั้ง ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 โดยด่วน
5. ขอให้กระทรวงมหาดไทยผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งตอบข้อเรียกร้อง ภายใน 24 ชั่วโมง

เมื่อนิสิตนักศึกษายื่นข้อเสนอไป พระยารามราชภักดี ปลัดกระทรวงมหาดไทย ได้ออกมาพบกับกลุ่มชนที่ร่วมเดินขบวนและเจรจาด้วยแต่ไม่เป็นผล หลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมการปกครอง จึงเป็นผู้มาให้คำตอบข้อเสนอกับ 5 ข้อว่า

1. เรื่องให้เลิกภาวะฉุกเฉิน จะได้นำเสนอรัฐบาลโดยด่วน
2. การจะประกาศว่าการเลือกตั้งเป็น โฆษะอยู่ในอำนาจของศาล
3. เรื่องตั้งนิสิตนักศึกษาเป็นกรรมการเลือกตั้ง ขอสนับสนุน
4. ผู้ที่กระทำผิดความผิด ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2500 ต้องถูกสอบสวนโดยด่วน⁴⁸

คำตอบของหลวงชาติตระการโกศล อธิบดีกรมการปกครอง ยังไม่เป็นที่พอใจของกลุ่มชนเท่าที่ควร จึงเดินขบวนกันต่อไปยังทำเนียบ ซึ่งรัฐบาลได้สั่งให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้อำนวยการรักษาความสงบ นำกำลังทหารมาสกัดฝูงชนไว้ที่สะพานมิตรวานรังสรรค์ แต่จอมพล สฤษดิ์เห็นว่าฝูงชนมีกำลังมากและเกรงว่าจะเกิดการรุนแรงขึ้นหากมีการสกัดกั้น จึงสั่งทหารมิให้ทำอันตรายแก่ฝูงชน และปล่อยให้เดินขบวนผ่านไป กลุ่มฝูงชนได้ฟังประตูเข้าไปในทำเนียบเพื่อขอเจรจากับจอมพล ป. พิบูลสงคราม เมื่อจอมพล ป. ออกมาพบกลุ่มชนที่เดินขบวนก็ไม่สามารถจะเจรจากันด้วยดีได้ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเป็นผู้ออกมาพบและเจรจากับกลุ่มที่เดินขบวนตั้งมีใจความสำคัญตอนหนึ่ง ยอมรับว่าการเลือกตั้งที่ผ่านมาเป็นวิธีการที่สกปรก และสนับสนุนการยกเลิกภาวะฉุกเฉิน การปราศรัยครั้งนี้กลุ่มที่เดินขบวนพอใจเป็นอย่างมาก⁴⁹

การประนีประนอมกับประชาชนของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ แสดงว่า จอมพล สฤษดิ์ เป็นฝ่ายประชาชนมากกว่าจะเป็นฝ่ายรัฐบาล และจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยอมจะพิจารณาว่า จอมพล สฤษดิ์ พยายามเพิ่มคะแนนนิยมให้ตนเอง ดังนั้นรัฐบาลจึงหาทางออกแก้ปัญหาความตึงเครียดครั้งนี้ด้วยการยกเลิกประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และยกเลิกตำแหน่งผู้อำนวยการรักษาความสงบเสีย เมื่อ 14 มีนาคม 2500 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้กล่าวปราศรัยก่อนการพ้นจากตำแหน่งผู้อำนวยการรักษาความสงบ และทิ้งท้ายไว้ว่า "พบกันใหม่ยามเมื่อชาติต้องการ"

ภาพที่ 42 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ขณะปราศรัยต่อกลุ่มชนที่เดินขบวน

กิจกรรมการเรียนรู้ ๑

1. จงสรุปปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490
2. จงอธิบายการเพิกตั้งทั่วไปครั้งที่ ๑ และผลกระทบทางการเมือง

7. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 6

7.1 คณะรัฐบาล

แม้ว่าภายหลังการเลือกตั้งจะมีปัญหาอันวุ่นวายตามมา แต่เนื่องจากพรรคเสรีมังก-ศิลาเป็นพรรคเสียงข้างมาก จอมพล ป. พิบูลสงคราม หัวหน้าพรรค จึงต้องทำการจัดตั้งรัฐบาล นับเป็นการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 6 คณะรัฐมนตรีที่จัดตั้งขึ้นในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2500 มีรายนามดังต่อไปนี้

1. จอมพล ป. พิบูลสงคราม	นายกรัฐมนตรี
2. จอมพลอากาศ พิน รณนภากาศ ฤทธาคนี	รองนายกรัฐมนตรี
3. จอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล	รองนายกรัฐมนตรี
4. จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
5. พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
6. จอมพล เฉิน ชุณหะวัณ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร
7. พลโท บุญญิติ เทพหัสดิน ณ อยุธยา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
8. พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
9. พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10. จอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
11. พลอากาศเอก มุณี มหาสันตะนะ เวชยันต์รังสฤษดิ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
12. พลเอก เกา เพ็ชรเลิศ บริรักษ์ยุทธกิจ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
13. พลตรี ศิริ ลีริโยธิน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสหกรณ์
14. จอมพลอากาศเอก พิน รณนภากาศ ฤทธาคนี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข

15. พลตรี ประมาณ อติเรกสาร	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
16. พลโท ถนอม กิตติขจร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
17. นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
18. พันตรี รัชนี ปันยารชุน	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
19. พลตำรวจตรี ละม้าย อุทยานานนท์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร
20. พลอากาศโท เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
21. พลตรี ประภาส จารุเสถียร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
22. พันเอก ทลวงบุรกรรมโกวิท	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
23. พลเอก ทลวงสวัสดิ์สรยุทธ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรม
24. นายเลียง ไชยกาล	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม
25. พลตรี เฉลิม พงษ์สวัสดิ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
26. ชุนคงฤทธิศึกษากร	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
27. นายสุรพงษ์ ตริรัตน์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
28. นายยศ อินทรโกมาลสุต	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสหกรณ์
23. นายสวัสดิ์ คำประกอบ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข
30. นายชั้น ระวีวรรณ	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

จากรายนามคณะรัฐมนตรีจะเห็นว่า มีนายทหารตำแหน่งสำคัญ ๆ เข้าร่วมคณะรัฐบาลหลายคน เช่น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการทหารบก พลโท ถนอม กิตติขจร แม่ทัพภาคที่ 1 พลตรี ประภาส จารุเสถียร รองแม่ทัพภาคที่ 1 พลตรี ศิริ ลีโรโยธิน พลอากาศโท เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร เป็นต้น รัฐบาลจอมพล ป. ได้เข้าแถลงนโยบายเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2500 ซึ่งก็ได้รับความไว้วางใจจากสภา

อย่างไรก็ตาม เมื่อจัดตั้งคณะรัฐบาลเรียบร้อยแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ต้องพยายามดำเนินนโยบายสมัครสมานความสามัคคีของผู้แทนราษฎรตลอดจนรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล บางคนที่มีท่าทีร่วมกันอยู่ในคณะรัฐบาลอย่างไม่เต็มใจ ในขณะเดียวกันความขัดแย้งระหว่างจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ก็ยังคงดำเนินอยู่ นอกจากนั้นสภาพการณ์ทั่วไป

ยังปรากฏการขัดแย้งระหว่าง จอมพล ป. พิบูลสงคราม และจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในเรื่องกอง-
สลาก เรื่องการป่าไม้ และในเรื่องการสร้างเขื่อนยันยี ความขัดแย้งเด่นชัดยิ่งขึ้นเมื่อปรากฏพรรค
การเมืองใหม่ขึ้น คือ "พรรคสหภูมิ" มีนายสุกิจ นิมมานเทมิตร ส.ส. เชียงใหม่ เป็นหัวหน้าพรรค
และนายสงวน จันทรเลขา เป็นเลขาธิการพรรค สำหรับนายสงวน จันทรเลขา นี้เคยเป็นอดีต
ส.ส. พรรคมนังคศิลา และเป็นน้องชายต่างบิดาของจอมพล สฤษดิ์ ดังนั้นจึงเป็นที่เข้าใจกันว่า
จอมพล สฤษดิ์ เป็นผู้หนุนหลังพรรคสหภูมิ พรรคสหภูมิได้ร่วมเป็นฝ่ายค้านกับพรรคประชาธิปัตย์และ
ส.ส. อิศระบางคน

7.2 การเปิดอภิปรายทั่วไป

งานสำคัญที่พรรคสหภูมิร่วมมือกับพรรคประชาธิปัตย์ และ ส.ส. อิศระบางคน คือ
เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป โดยเสนอญัตติเมื่อ 6 สิงหาคม 2500 ดังต่อไปนี้

1. รัฐบาลนี้ไม่สามารถรักษากฎหมายของบ้านเมือง เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบ
เรียบร้อย และได้มีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพขึ้นในประเทศ
2. รัฐบาลบริหารการคลังของประเทศไทยไปในทางไม่ชอบ ทำให้ฐานะการ
คลังของประเทศเสื่อมโทรม จะก่อให้เกิดหนี้สินพอกพูนมากขึ้น
3. รัฐบาลนี้ไม่สามารถบริหารกิจการค้าต่างประเทศตามที่แถลงไว้ และ ไม่
สามารถดำเนินการค้าต่างประเทศโดยอิสระ ทั้งไม่รับฟังความคิดเห็นของประชาชน
4. รัฐบาลนี้ไม่สามารถจัดการศึกษาให้เป็นผลดีแก่ประชาชน
5. รัฐบาลนี้ไม่สามารถเพิ่มระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชนตามที่แถลง
ไว้ ทั้งไม่มีนโยบายที่จะลดค่าครองชีพของประชาชน
6. รัฐบาลนี้ไม่สามารถดำเนินการในทางเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศ
และประชาชน
7. รัฐบาลนี้ไม่สามารถป้องกัน และปราบปรามการคอร์รัปชันมากขึ้น
8. รัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดนี้ไม่สามารถรักษาสัจจะวาจาที่กล่าวไว้จนเป็นเหตุ
ให้เสื่อมความนิยมเชื่อถือจากประชาชน
9. ในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลนี้ ได้ส่งสำแดงให้เห็นว่าไม่รับผิด
ชอบต่อประชาชน และไม่คำนึงถึงเจตนารมณ์ของระบอบประชาธิปไตย^{๕๐}
แต่ผู้ลงนามในการเสนอญัตติมีจำนวน 68 นาย เหตุนี้จึงไม่อาจเปิดอภิปรายตาม

มาตรา 76 ได้เพราะจะต้องมีสมาชิกร่วมลงนาม 1 ใน 3 คือ 96 คน ดังนั้น จึงต้องขอเปิดอภิ-
ปรายตามมาตรา 75 (ส.ส. ไม่ต่ำกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติ
ขอเปิดอภิปรายทั่วไปในสภา เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหา
เกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ... ในการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา 76 นี้ สภาจะลงมติใน
ปัญหาที่อภิปรายมิได้ แต่มาตรา 76 ส.ส. จำนวน 1 ใน 3 และลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นราย
ตัวหรือทั้งคณะ)⁵¹ การอภิปรายดำเนินไป 2 วัน และตลอดเวลาก็ก็นับเป็นการซักฟอกความผิดของ
รัฐบาล ซึ่งรัฐบาลก็ไม่อาจตอบปัญหาข้อใจของฝ่ายค้านให้กระจ่างชัดได้ นอกจากนี้ยังมีวิกฤตการณ์
ในสภา รัฐบาลถูกโจมตีอย่างหนักในเรื่องภัยแล้งที่ภาคอีสาน (สิงหาคม พ.ศ. 2500) รัฐบาลต้อง
แก้ไขปัญหาการโจมตีของส.ส. ด้วยการต่อรองแลกเปลี่ยนงบประมาณทำนบบำรุงจังหวัดให้ส.ส. อีสาน
จำนวน 53 ล้านบาท ให้กับส.ส. อีสาน 53 คน แต่พรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเป็นพรรคฝ่ายค้าน ก็ได้
พยายามนำปัญหาภัยแล้งที่ภาคอีสานมาตั้งกระทู้ซักถามรัฐบาล

7.3 รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500

ในวันที่ 20 สิงหาคม 2500 รัฐมนตรีซึ่งเป็นนายทหารจึงได้ลาออกจากตำแหน่ง
นำโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ซึ่งอ้างว่าต้องการให้มีการปรับปรุงคณะรัฐมนตรี แต่สาเหตุเบื้อง-
หลังอาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลออกคำสั่งให้รัฐมนตรีทุกคนถอนตัวจากองค์การคำ
และสำนักธุรกิจทุกแห่ง ทั้งที่เป็นของรัฐและเอกชน รวมทั้งรัฐบาลได้เสนอให้ข้าราชการการเมือง
ควรลาออกจากตำแหน่งราชการประจำ⁵² การลาออกของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผลให้มี
รัฐมนตรีฝ่ายทหารลาออกจากตำแหน่งอีก 4 คนด้วยกันคือ พลโท ธนอม กิตติขจร พลตรี ประภาส
จารุเสถียร พลตรี ศิริ สิริโยธิน และพลอากาศเอก เจริมเกียรติ วัฒนางกูร

เสถียรภาพของรัฐบาลยิ่งสั่นคลอนหนักขึ้นไปอีก เมื่อจอมพล สฤษดิ์ แสดงการไม่
สนับสนุนรัฐบาลอย่างเปิดเผย คือ นอกจากจะลาออกจากรัฐบาลแล้ว จอมพล สฤษดิ์ และส.ส.
ฝ่ายสนับสนุนได้พร้อมใจกันลาออกจากความเป็นสมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา 46 คน ส่วนใหญ่เป็น
นายทหารฝ่ายสนับสนุนจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (5 กันยายน 2500)

ต่อมาได้มีสมาชิกประเภท 2 ของรัฐสภาอีกรวมเป็นจำนวนถึง 91 คนที่ขอลาออก
จากพรรคด้วย จะเห็นได้ว่าเป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งของสมาชิกประเภทแต่งตั้งทั้งหมด ดังนั้นฐานะ
ของพรรคเสรีมนังคศิลาที่ย่อมจะไม่เข้มแข็งเหมือนเดิม

การลาออกของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และส.ส. ประเภท 2 ครั้งนี้จอมพล ป.

ไม่อาจจะยับยั้งได้ แม้จะให้คำมั่นว่าจะปรับปรุงรัฐบาลตามข้อเสนอของ ส.ส.ประเภท 2 และ
จอมพล สฤษดิ์ ดังนั้นรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงตกอยู่ที่ท่ามกลางมรสุมทางการเมือง ซึ่ง
ประชาชนทั่วไปก็พากันไม่พอใจรัฐบาลเกี่ยวกับเรื่องการเมืองเลือกตั้ง และเกิดความต้องการที่จะให้มี
การปรับปรุงคณะรัฐมนตรีเสียใหม่

เมื่อเหตุการณ์ถึงขั้นวิกฤติเช่นนี้ นายทหารฝ่ายจอมพล สฤษดิ์ จึงได้ร่วมมือประชุม
พิจารณาแก้ไขปัญหา ในวันที่ 13 กันยายน 2500 ณ กองพลทหารบกที่ 1 จอมพล สฤษดิ์ ในฐานะ
ผู้บัญชาการทหารบก ได้พิจารณาร่วมกับนายทหารหลายคน และเห็นชอบที่จะเสนอชื่อเรียกร้อง 2
ประการแก่รัฐบาลคือ

1. ขอให้รัฐบาลลาออกทั้งคณะ เพื่อให้มีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่
2. ให้พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ พ้นจากตำแหน่งทางการเมือง และจะ
ต้องเดินทางไปอยู่ต่างประเทศ⁵³

คณะทหารได้มอบหมายให้ พลตรี ประเสริฐ รุจิรวงศ์ ผู้บัญชาการกองพลปืนใหญ่
ต่อสู้อากาศยาน เป็นผู้นำมติไปแจ้งแก่รัฐบาล เมื่อรัฐบาลได้รับทราบข้อเสนอของคณะทหาร จอมพล
ป. พิบูลสงคราม ก็ได้ร่วมพิจารณากับคณะรัฐมนตรี เพื่อใช้มาตรการเด็ดขาดจัดการกับฝ่ายจอมพล
สฤษดิ์ แต่หลังจากพิจารณาข้อเท็จจริงกันแล้วเห็นว่าฝ่าย จอมพล สฤษดิ์ มีกำลังทหารสนับสนุนอยู่
มาก ดังนั้นฝ่ายรัฐบาลจึงไม่อาจจะใช้กำลัง (ฝ่ายตำรวจ) เข้าปราบปรามฝ่ายจอมพล สฤษดิ์ได้
ในวันที่ 14 กันยายน 2500 รัฐบาลได้ออกแถลงการณ์ทางวิทยุกระจายเสียง มีใจความสำคัญดังนี้

"มติทางรัฐบาลได้พิจารณาข้อเรียกร้องของ ส.ส.ประเภท 2
ฝ่ายรัฐประหาร ที่จะให้ลาออกจากรัฐบาลไปทั้งหมด เพราะในปัจจุบันนี้
รัฐบาลก็ได้ปรับปรุงให้เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยและเสียงเรียก-
ร้องของประชาชนอยู่แล้ว อาทิเช่น ให้รัฐบาลถอนตัวออกจากการค้า ซึ่ง
มีรัฐมนตรีถอนตัวออกไปแล้วถึง 5 คน นอกจากนี้ยังได้มีมติให้แยกข้าราชการ-
การประจำออกเสียจากข้าราชการการเมืองตามวิถีแห่งประชาธิปไตย
ส่วนข้อเสนอที่จะให้ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ออกจากอธิบดีกรม
ตำรวจนั้น ก็ปรากฏว่า พล.ต.อ. เผ่า ได้ลาออกไปแล้ว ข้อเสนอของ
รัฐประหารเห็นว่าควรตกไปด้วย เหตุผลดังกล่าว จึงไม่มีเหตุผลอะไรที่
จะต้องทำให้คณะรัฐบาลจำเป็นต้องลาออกไปทั้งหมด"⁵⁴

การแถลงการณ์ตอบโต้ของฝ่ายรัฐบาลแสดงว่ารัฐบาลไม่ยินยอมลาออกจากตำแหน่ง
อย่างแน่นอน ขณะเดียวกันในวันที่ 15 กันยายน 2500 ก็ได้มีการชุมนุมเปิดไฮด์ปาร์ตี้ที่ท้องสนาม-

หลวง โจมตีคณะรัฐบาลอย่างรุนแรง แล้วกลุ่มชนที่ร่วมอยู่ในการเปิดไฮด์ปาร์คก็ได้เดินขบวนไปขอพบจอมพล สฤษดิ์ ที่บ้านพัก พร้อมกับเรียกร้องให้ขับไล่รัฐบาล จอมพล ป. เป็นอันว่าจอมพล สฤษดิ์ ได้เสียงสนับสนุน ทั้งจากกลุ่มทหาร, กลุ่ม ส.ส.ประเภท 2 และกลุ่มมหาชน จอมพล สฤษดิ์ จึงกระทำรัฐประหาร ในวันที่ 16 กันยายน 2500 "... กลไกของกองทัพที่มีการเตรียมพร้อมไว้อย่างดีแล้วก็ทำรัฐประหารแบบสายฟ้าแลบ ภายในไม่ถึงหนึ่งชั่วโมง กองทัพบกก็สามารถยึดจุดยุทธศาสตร์ได้ทั้งหมด กองบัญชาการตำรวจภูธร และการโจมตีตอบโต้ที่คาดว่าจะมีจากหน่วยคอมมานโดของพลตำรวจเอก เผ่า กิมก็ได้ปรากฏ กำลังทหารของจอมพลสฤษดิ์ ใช้ปลอกแขนสีขาวซึ่งเป็นเครื่องหมายของความบริสุทธิ์เพื่อแสดงตัว รหัสที่ใช้เพื่อปฏิบัติการก็คือ ฤกษ์ดีธนะรัชต์"^{๕๕} และในวันเดียวกันนั้นเองก็ได้มีประกาศพระบรมราชโองการแต่งตั้ง จอมพล สฤษดิ์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ด้วยเหตุผลว่า

"เนื่องด้วยปรากฏว่ารัฐบาลอันมี จอมพล ป. นิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรี ได้บริหารราชการแผ่นดินไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชน ทั้งไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ คณะทหารซึ่งมีจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นหัวหน้าได้เข้ายึดอำนาจการปกครองไว้ได้ และทำหน้าที่เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ข้าพเจ้าจึงตั้งจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ขอให้ประชาชนทั้งหลายจงอยู่ในความสงบและให้ข้าราชการทุกฝ่ายนิ่งคำสั่ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป"^{๕๖}

นอกจากนั้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในฐานะผู้นำรัฐประหาร ก็ได้ส่งบันทึกแสดงเหตุผลการยึดอำนาจจากรัฐบาลไปยังสถานทูตต่าง ๆ ซึ่งมีเนื้อความพิจารณาดังรายละเอียดต่อไป เพราะเป็นการชี้แจงเหตุผลที่คณะทหารเข้ายึดอำนาจ

1. รัฐบาลจอมพล ป. นิบูลสงคราม ไม่สามารถบริหารประเทศให้เป็นที่พอใจของประชาชน จึงก่อให้เกิดการโจมตี ประท้วง โดยหนังสือพิมพ์ และการชุมนุมสาธารณะ
2. รัฐบาลจอมพล ป. นิบูลสงคราม ไม่สามารถบริหารประเทศตามแบบอย่างอันดี เช่นยอมให้มีการลักลอบติดต่อกับพวกคอมมิวนิสต์จีน ยอมให้มีการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ และดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นธรรม และความประสงค์ของประชาชน
3. ด้วยเหตุผลนี้ สมาชิกประเภท 2 ของสภา จึงมองเห็นความไม่สามารถของรัฐบาลโดยแจ่มชัด จึงได้เสนอให้รัฐบาลดำเนินการเปลี่ยนแปลง แต่รัฐบาลก็ไม่นำพาในข้อแนะนำเหล่านั้น กลับยังคงดำเนินนโยบายที่ยังความเสื่อมโทรมยิ่งขึ้นแก่ประเทศชาติ

4. ดังนั้นสมาชิกประเภท 2 จึงได้ลาออกจากพรรคเสรีมังกคิลา เพื่อให้รัฐบาลลาออกหรือขอมติไม่ไว้วางใจจากสภา อย่างไรก็ตามก็รัฐบาลมิได้กระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ยังคงครองอำนาจและให้ปิดสภา ซึ่งทำให้สถานการณ์ทรุดหนัก และเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ

5. เนื่องจากเหตุดังกล่าว ประชาชนจึงเตรียมชุมนุมครั้งใหญ่ เป็นการประท้วงรัฐบาล ดังนั้น ภายหลังจากที่ได้พิจารณาเป็นอย่างดี กองทัพบกจึงเห็นว่ารัฐบาลไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ และด้วยความจำเป็นที่จะต้องรักษาความสงบเรียบร้อย จึงได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

6. นโยบายต่างประเทศของเจ้าหน้าที่ทหารผู้รับผิดชอบมีดังนี้

ก. พันธะกับนานาประเทศยังคงมีอยู่อย่างเดิม

ข. ยังคงยึดมั่นในหลักการกฎบัตรสหประชาชาติ และภาคของสัญญาซีแอตต์

ต่อไป

7. บรรดาชาวต่างประเทศทั้งหมดขอให้มั่นใจว่า ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารและทหารจะให้ความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเต็มที่

8. เจ้าหน้าที่ทหารผู้รับผิดชอบจะรีบกราบบังคมทูลในหลวง เมื่อทรงอนุญาตแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ดำเนินการบริหารประเทศ⁵⁷

ภาพที่ 43

พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์

วันลี้ภัยรัฐประหาร

เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ทำการรัฐประหารสำเร็จ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องลี้ภัยออกนอกประเทศ⁵⁸ โดยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปพำนักอยู่ที่ญี่ปุ่น ส่วนพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ได้ถูกคณะทหารเรียกตัวมาพบและบังคับให้ออกไปอยู่ ณ ต่างประเทศ⁵⁹ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ จึงเดินทางไปพำนักอยู่ที่สวิสเซอร์แลนด์และบุคคลทั้ง 2 ก็หมดบทบาททางการเมือง นอกจากนั้นตำรวจพรรคพวกพลตำรวจเอก เผ่า ต้องเดินทางออกไปด้วย อาทิเช่น พันตำรวจเอก พลบูรณสมภพ และพันตำรวจเอก พันธุ์ศักดิ์ วิเศษภักดี⁶⁰

กิจกรรมการเรียนรู้ 7

1. จงอธิบายถึงพรรคสหภูมิ
2. อะไรเป็นสาเหตุของรัฐประหาร พ.ศ. 2500

สรุปบทที่ 9

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 ระหว่าง 8 เมษายน พ.ศ. 2491 - 16 กันยายน พ.ศ. 2500 โดยการสนับสนุนของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ในระยะแรก รัฐบาลมีปัญหาหลายประการ ได้แก่ ปัญหาเสียงสนับสนุนในสภาเพราะ รัฐบาลไม่มีพรรคการเมืองของตนเอง จึงต้องจัดรัฐบาลในรูปสหพรรค และต่อรอง ส.ส. ด้วยผลประโยชน์ต่าง ๆ เป็นการตอบแทน ปัญหาอีกประการหนึ่ง คือ การแทรกแซงอำนาจทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ทั้งฝ่ายทหารและกลุ่มอำนาจเดิม คือ ฝ่ายของนายปรีดี พนมยงค์ จึงเกิดการกบฏหลายครั้ง ที่สำคัญได้แก่ กบฏวังหลวง พ.ศ. 2492 และกบฏแมนฮัตตัน พ.ศ. 2494

คณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 เพิ่มโอกาสทางการเมืองและเสริมอำนาจโดยการทำให้รัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 ยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 และยุติบทบาทของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน และนำรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2475 กลับมาใช้ การเมืองภายหลังรัฐประหารเงียบ จึงก้าวเข้าสู่ยุคเผด็จการโดยรัฐบาลอาศัยทหารบก นำโดย จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และตำรวจ นำโดย พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ เป็นฐานอำนาจของรัฐบาล แต่ทั้ง 2 ฝ่าย ก็มีความขัดแย้งและแข่งขันกันสร้างอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เมื่อมารวมกับเหตุการณ์ทางการเมืองภายหลังการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2500 จึงนำไปสู่รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500 มีผลให้การเมืองสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ครั้งที่ 2 ลึกลับที่สุด

แบบฝึกหัด บทที่ 9

จงเติมคำหรือข้อความที่เหมาะสมลงในช่องว่าง

1. รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ชุดที่ 1 (15 เมษายน พ.ศ. 2491) เป็นการจ้ดรัฐบาลแบบ เพราะนายกรัฐมนตรีมิได้เป็นหัวหน้าพรรคเสียงข้างมาก
2. นโยบายของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 มีส่วนทำให้กองทัพมกตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหาร จึงก่อให้เกิดความไม่พอใจจนกลายเป็นเหตุการณ์ หรือ เมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2491
3. และ ต่างก็เป็นปฏิกริยาทางการเมืองที่กลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ และฝ่าย กระทำการ แต่ไม่ประสบความสำเร็จ
4. รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 กำหนดให้มี ขึ้นเป็นครั้งแรก ในระบอบประชาธิปไตย และพรรค ได้รับเลือกเข้ามาเป็นสมาชิกเป็นจำนวนมาก
5. เป็นการปฏิวัติตนเองของคณะรัฐประหาร พ.ศ. 2490 และทำให้อำนาจทางการเมืองเข้มแข็งขึ้น และเมื่อประกาศใช้ ยิ่งทำให้สภากเป็นเสียงสนับสนุนรัฐบาลมากขึ้น
6. มีสำนักงานอยู่ที่บ้านมิ่งคศิลา และมี เป็นเลขานุการ ทำหน้าที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐบาลก่อนนำเข้าสู่สภา
7. การใช้อำนาจเผด็จการภายหลังรัฐประหารเงียบ พ.ศ. 2494 ทำให้เกิดปฏิกริยาต่อต้านรัฐบาลอีกหลายครั้ง เช่น และ ในปี พ.ศ. 2495
8. การเริ่มต้นของ ก็คือการเริ่มต้นของความเสื่อมเสถียรภาพของรัฐบาล รัฐบาลถูกโจมตีเสมอ ๆ ในที่สาธารณะ เช่น ท้องสนามหลวง เป็นต้น

9. พรรคการเมืองมาจดทะเบียนถึง 23 พรรค เมื่อรัฐบาลประกาศใช้
 และพรรคสำคัญ ฝ่ายรัฐบาลคือ.....
 ซึ่งมีสาขาอยู่ทั่วทุกจังหวัด
10. กลุ่ม กับกลุ่ม ต่างแข่งขันกันสร้างอำนาจทางการเมือง
 และฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ โดยการเข้าควบคุมวิสาหกิจของรัฐ สร้างวิสาหกิจส่วนตัว และ
 คุ้มครองธุรกิจของพ่อค้า
11. หมายถึง การขยายอำนาจของตำรวจออกไปอย่างกว้าง
 ขวาง ของ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ โดยอาศัยสถานการณ์ทางการเมืองเป็นข้ออ้าง
12. การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ห้ามการชุมนุมสาธารณะ และการเดินขบวน เป็นผลมาจาก
 ซึ่งรัฐบาลพยายามทุกวิถีทางที่จะให้ได้ชัยชนะ
13. เป็นการรวมกลุ่มของ ส.ส.ฝ่ายสนับสนุนจอมพล สฤษดิ์
 ธนะรัชต์ และได้ร่วมเป็นฝ่ายค้านกับ ทำการเปิดอภิปราย
 ทั่วไป เมื่อ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2500
14. เมื่อการรัฐประหาร พ.ศ. 2600 เป็นผลสำเร็จ จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องลี้ภัยไปอยู่
 ส่วน พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ ต้องลี้ภัยไปอยู่

เชิงอรรถที่ 9

¹ วิชัย สุวรรณรัตน์, "การปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475" ลัทธิการเมือง (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2514), หน้า 108

² พิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2491

³ สมุทร สุรักชกะ, 26 การปฏิวัติและรัฐประหารในประเทศไทย (พระนคร : ลือการพิมพ์, 2507), หน้า 500

⁴ สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ, เรื่องเดิม, หน้า 289

⁵ อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันตรี ดวง อภัยวงศ์ (13 มิถุนายน พ.ศ. 2511) (พระนคร : ไทยสัมพันธ์, 2511), หน้า 92

⁶ พิมพ์ไทย ฉบับประจำวันที่ 18 กันยายน พ.ศ. 2491

⁷ ส.ส.ฝ่ายรัฐบาลไม่เห็นด้วยกับการที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชเข้าร่วมรัฐบาล จึงแสดงปฏิกิริยาคัดค้าน และพยายามบีบให้รัฐบาลเปลี่ยนตัว โดยการเข้าชื่อกัน 24 คน เตรียมเสนอขั้บ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ดังนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จึงลาออก 1 มกราคม พ.ศ. 2492

ดูรายละเอียดใน คึกฤทธิ์ ปราโมช "เหตุใดข้าพเจ้าจึงอาสาเป็นรัฐมนตรี, คึกฤทธิ์ว่า (กรุงเทพ : รุ่งเรืองรัตน์, 2505)

⁸ วิชัย สุวรรณรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า 104

⁹ ไทยน้อย, 25 คดีกบฏ (พระนคร : ประมวลสาส์น, 2513), หน้า 219

¹⁰ สุนจน์ ด้านตระกูล, เมื่อรัฐบุรุษอาวุโส ประดิษฐ์แผนยงค์ ลี้ภัยรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, 2516), หน้า 16-17

¹¹ สยามนิกร ฉบับประจำวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492

¹² สุเพ็ญ ศิริคุณ, กบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 วิทยานินทร์ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518, หน้า 51

¹³ นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุวรรณ, เมืองไทยในระบอบรัฐสภา (กรุงเทพ : แพรวพิทยา, 2512), หน้า 153

- ¹⁴ คุรายละเอียดยเพิ่มเติมได้ใน สุนีย์ อธิมิตภาพ, การร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2492 วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2518
- ¹⁵ สุตา กาเตอร์, กฎเกณฑ์ตัดสิน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2516, หน้า 65
- ¹⁶ มนัส จารุกา, เมื่อข้าพเจ้าจุ่มผล (พระนคร: อนุกรรมการนิพนธ์, 2502), หน้า 132-153
- ¹⁷ สว่าง ลานเหลือ, 37 ปีแห่งการปฏิวัติ (พระนคร : คุรุสภา, 2514), หน้า 267
- ¹⁸ รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3 (สามัญ) วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2494
- ¹⁹ ลีรี เปรมจิตต์, ประวัติรัฐธรรมนูญไทย, หน้า 276
- ²⁰ ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช และดร.กนก วงษ์ตระหง่าน, ภาพกับการเมือง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสมาคมสังคมศาสตร์ฯ, 2526), หน้า 301
- ²¹ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, แผนชาติไทย (กรุงเทพ : สมานันท์, 2534), หน้า 245
- ²² ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, รัฐสภาไทยในระบอบสี่สีสองปี (2475-2517), หน้า 709-711
- ²³ เสริมศักดิ์ พงษ์พานิช, การสมัครรับเลือกตั้งในนามของพรรคการเมืองในประเทศไทย วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2519, หน้า 98
- ²⁴ ดร.กระมล ทองธรรมชาติ, วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย, หน้า 74-79
- ²⁵ ประชัน รักพงษ์, การศึกษานโยบายทางการเมืองในระบอบรัฐสภาของรัฐบาลทหารและรัฐบาลพลเรือนในประเทศไทย วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520, หน้า 298
- ²⁶ สยามรัฐ ฉบับประจำวัน ที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498
- ²⁷ สุพจน์ ตำนตระกุล, ขบวนการกู้ชาติ (พระนคร : มปท, 2522) หน้า ก
- ²⁸ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, เรื่องเดิม, หน้า 298

- ²⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 302
- ³⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 306
- ³¹ ลีรี เปรมจิตต์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบประชาธิปไตย (พระนคร : เพื่อนนคร, 2505), หน้า 429-430
- ³² อภิญญา จรุญพร "ความไม่มั่นคงของพรรคการเมืองไทย," ลัทธิการเมือง, หน้า 193 และดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พนม ภัยหน่าย, ลักษณะและพฤติกรรมของพรรคการเมืองในประเทศไทย ศึกษาเฉพาะกรณี : พรรคเสรีมนังคศิลา วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2512
- ³³ สดดา กาเตอร์, เรื่องเดิม, หน้า 75 ทลวงกาจถูกฟ้องศาลในฐานะก่อการจลาจล มีจำเลยในคดีนี้เพียงคนเดียว หลังจากลี้ภัยอยู่ฮ่องกงประมาณ 1 ปี ก็ขอกลับมาสู่คดีและศาลมีคำสั่งยกฟ้อง
- ³⁴ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, เรื่องเดิม, หน้า 265
- ³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 268-269
- ³⁶ พรรณี บัวเล็ก, วิเคราะห์ชนวนความพหุภัยของไทย พ.ศ. 2475 - 2516 (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 90
- ³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91
- ³⁸ ศักดินา นัตรกุล ณ อยุธยา, รัฐและอุดมการณ์ในยุคนอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ 2500-2506, วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526, หน้า 154
- ³⁹ พรรณี บัวเล็ก, เรื่องเดิม, หน้า 92
- ⁴⁰ ศักดินา นัตรกุล ณ อยุธยา, เรื่องเดิม, หน้า 155
- ⁴¹ สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "ความเป็นมาของขบวนการดำเนินในเมืองไทย" สังคม-ศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับที่ 2 ปีที่ 11 กุมภาพันธ์ 2516, หน้า 35
- ⁴² เรื่องเดียวกัน, หน้า 37
- ⁴³ ดำริห์ ปัทมะศิริ, ยี่สิบเจ็ดรัฐบาลใน 26 ปี (พระนคร: การพิมพ์สตรีสาร, 2503), หน้า 59
- ⁴⁴ David A Wilson, Politie in Thailand (Cornell University Press, 1966), p 243

- ⁴⁵ กระทรวงมหาดไทย, รายงานผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2500 เล่ม 1, หน้า 147-154
- ⁴⁶ ดำริห์ ปัทมศิริ, เรื่องเดิม, หน้า 59
- ⁴⁷ ขจิตภัย บุรุษพันธ์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทย, หน้า 261
- ⁴⁸ พล.อ. บัณฑิตา แก้วเกตุทอง, 46 รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยของไทย (พระนคร : รุ่งเรืองธรรม, มปป.), หน้า 228
- ⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 229
- ⁵⁰ นรนิติ เศรษฐบุตร และ โกสินทร์ วงศ์สุวรรณ, เรื่องเดิม, หน้า 193
- ⁵¹ ลีรี เปรมจิตต์, ประวัติรัฐธรรมนูญไทย, หน้า 291
- ⁵² สมุท สุกษะกะ, เรื่องเดิม, หน้า 624
- ⁵³ สงบ สุวิเชียร, ประวัติ 11 นายกรัฐมนตรี (พระนคร : ประเสริฐอักษร, 2502), หน้า 48
- ⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 48-49
- ⁵⁵ ทักษิ์ เจลิมเตียร์น, การเมืองระบอบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2526), หน้า 155
- ⁵⁶ ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย ฉบับพิเศษ เล่ม 74 ตอนที่ 76 16 กันยายน พ.ศ. 2500, หน้า 1
- ⁵⁷ สมบูรณ์ วรพงษ์, จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พระนคร : เกษมสัมพันธ์, 2507), หน้า 77-80
- ⁵⁸ ตูรายละเอียดยเพิ่มเติมได้ใน พล.ต.ท. ชุมพล โลหะชาละ "หนีไปกับจอมพล" เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า 562-567
- ⁵⁹ กองทัพบก, อนุสรณ์จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พระนคร : ธารนิพนธ์, 2507), หน้า 110
- ⁶⁰ พ.ต.อ. พนม บุรณสมภพ ถูกปลดจากตำแหน่งและต้องไปพำนักอยู่ต่างประเทศถึง 12 ปี ตูรายละเอียดยเพิ่มเติมได้ใน พนม บุรณสมภพ, 13 ปีกับบุรุษเหล็กแห่งเอเชีย, (กรุงเทพฯ : พลนิพนธ์การพิมพ์, 2524)

★